

ความสัมพันธ์ระหว่างบทบาทของปู่ย่าตายาย การสนับสนุนทางสังคม และ ความพึงพอใจในชีวิต
ของผู้สูงอายุไทย

จัดทำโดย

นางสาวขวัญจิรา	วงศ์ศิริภักดีดี
นางสาวเพ็ญพิชชา	เกตุชัยโกศล
นางสาวสกาวรรณ	บรรณกุลพิพัฒน์

อาจารย์ที่ปรึกษาโครงการ

ดร.นิปัทม์ พิชญโยธิน และ รองศาสตราจารย์ ดร.อรุณญา ต้อยคำภีร์

โครงการทางจิตวิทยานี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรวิทยาศาสตรบัณฑิต

สาขาวิชาจิตวิทยา

คณะจิตวิทยา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2558

ความสัมพันธ์ระหว่างบทบาทของปู่ย่าตายาย การสนับสนุนทางสังคม และ ความพึงพอใจในชีวิต
ของผู้สูงอายุไทย

จัดทำโดย

นางสาวขวัญจิรา วงศ์ศิริภักดีดี	เลขประจำตัว	5537405638
นางสาวเพ็ญพิชชา เกตุชัยโกศล	เลขประจำตัว	5537442838
นางสาวสกาวรรณ บรรณกุลพิพัฒน์	เลขประจำตัว	5537466938

อาจารย์ที่ปรึกษาโครงการ

ดร.นิปัทม์ พิชญโยธิน และ รองศาสตราจารย์ ดร.อรัญญา ต้อยคำภีร์

โครงการทางจิตวิทยานี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรวิทยาศาสตรบัณฑิต

สาขาวิชาจิตวิทยา

คณะจิตวิทยา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2558

RELATIONS AMONG GRANDPARENTING ROLES, SOCIAL SUPPORT, AND
LIFE SATISFACTION IN THAI OLDER ADULTS

Miss Kwanchira	Wongsiriphakdee	5537405638
Miss Penpitcha	Ketchaikosol	5537442838
Miss Sakawan	Bannakulpihat	5537466938

A Senior Project Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Bachelor of Science in Psychology
Faculty of Psychology Chulalongkorn University
Academic Year 2015
Copyright of Chulalongkorn University

หัวข้อโครงการทางจิตวิทยา

ความสัมพันธ์ระหว่างบทบาทของปู่ย่าตายาย

การสนับสนุนทางสังคม และ ความพึงพอใจในชีวิตของผู้สูงอายุไทย

โดย

นางสาวขวัญจิรา วงศ์ศิริภักดีดี

นางสาวเพ็ญพิชชา เกตุชัยโกศล

นางสาวสกาวรรณ บรรณกุลพิพัฒน์

สาขาวิชา

จิตวิทยา

อาจารย์ที่ปรึกษาโครงการทางจิตวิทยาหลัก

อาจารย์ ดร. นิพัทธ์ พิชญโยธิน

อาจารย์ที่ปรึกษาโครงการทางจิตวิทยาร่วม

รองศาสตราจารย์ ดร. อรัญญา ต้อยคำภีร์

คณะจิตวิทยา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้นับโครงการวิจัยฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาบัณฑิต

.....คณบดีคณะจิตวิทยา

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. คัดนางค์ มณีศรี)

คณะกรรมการพิจารณาผลการนำเสนอโครงการวิจัย

.....อาจารย์ที่ปรึกษาโครงการทางจิตวิทยาหลัก

(อาจารย์ ดร. นิพัทธ์ พิชญโยธิน)

.....อาจารย์ที่ปรึกษาโครงการทางจิตวิทยาร่วม

(รองศาสตราจารย์ ดร. อรัญญา ต้อยคำภีร์)

.....กรรมการ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. พรรณระพี สุทธิวรรณ)

.....กรรมการ

(อาจารย์ ดร. สุภรณ์ ลวดลาย)

ขวัญจิรา วงศ์ศิริภักดีดี เพ็ญพิชชา เกตุชัยโกศล และสกาวรรณ บรรณกุลพิพัฒน์
: ความสัมพันธ์ระหว่างบทบาทของปู่ย่าตายาย การสนับสนุนทางสังคม และความ
พึงพอใจในชีวิตของผู้สูงอายุไทย (RELATIONS AMONG GRANDPARENTING
ROLES, SOCIAL SUPPORT, AND LIFE SATISFACTION IN THAI OLDER
ADULTS)

อาจารย์ที่ปรึกษา: ดร.นิปัทม์ พิชญโยธิน และรศ. ดร.อรัญญา ต้อยคำภีร์, 51 หน้า.

งานวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา ความสัมพันธ์ระหว่างบทบาทของปู่ย่าตายาย การ
สนับสนุนทางสังคมกับความพึงพอใจในชีวิตของผู้สูงอายุไทย เพื่อดูว่าตัวแปรทั้งบทบาทของปู่ย่าตายาย
และการสนับสนุนทางสังคม มีความสัมพันธ์ต่อความพึงพอใจในชีวิตของผู้สูงอายุอย่างไร โดยมีวิธีการวิจัย
ด้วยการเก็บกลุ่มตัวอย่างเป็นผู้สูงอายุที่มีอายุตั้งแต่ 50 - 89 ปี จำนวน 231 คน โดยเก็บข้อมูลในจังหวัด
กรุงเทพมหานคร นครปฐม นครราชสีมา และหนองคาย เครื่องมือที่ใช้ในงานวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม
ข้อมูลทั่วไป แบบสอบถามบทบาทของปู่ย่าตายาย แบบสอบถามบทบาทการสนับสนุนทางสังคม และ
แบบสอบถามความพึงพอใจในชีวิต ซึ่งทางกลุ่มนิสิตผู้วิจัยได้เก็บแบบสอบถามทั้งรูปแบบเอกสาร และ
รูปแบบออนไลน์ สถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูลในงานวิจัย คือ สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson correlation)
การถดถอยเชิงพหุคูณ (multiple regression) และการถดถอยเชิงพหุแบบเชิงชั้น (hierarchical
regression) ด้วยการใส่ตัวแปรทุกตัวลงในสมการ (enter method)

ผลงานวิจัยพบว่า ความพึงพอใจในชีวิตของผู้สูงอายุไทยมีความสัมพันธ์ทางบวกกับบทบาท
บรรณบุรุษ ($\beta = .372, p < .05$) และมีความสัมพันธ์ทางลบกับบทบาทผู้เลี้ยงดู ($\beta = -.403, p < .05$)
นอกจากนี้ความพึงพอใจในชีวิตของผู้สูงอายุไทยมีความสัมพันธ์ทางบวกกับการสนับสนุนทางสังคมจากลูก
($\beta = .342, p < .05$) การสนับสนุนทางสังคมจากคู่สมรส ($\beta = .266, p < .05$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่
ระดับ .05

สาขาวิชา..... จิตวิทยา..... ลายมือชื่อนิสิต.....
ปีการศึกษา.....2558..... ลายมือชื่อนิสิต.....
ลายมือชื่อนิสิต.....
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาโครงการทางจิตวิทยาหลัก.....
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาโครงการทางจิตวิทยาร่วม.....

5537405638, 5537442838, 5537466938: MAJOR PSYCHOLOGY

KEYWORDS: GRANDPARENTING ROLES, SOCIAL SUPPORT, LIFE SATISFACTION, OLDER ADULTS

KWANCHIRA WONGSIRIPHAKDEE, PENPITCHA KETCHAIKOSOL, SAKAWAN

BANNAKULPIPHAT:

RELATIONS AMONG GRANDPARENTING ROLES,

SOCIAL SUPPORT, AND LIFE SATISFACTION IN THAI OLDER ADULTS

PROJECT ADVISER: PROFESSOR NIPAT PICHAYAYOTHIN, Ph.D., ASSOCIATE

PROFESSOR ARUNYA TUICOMEPEE, Ph.D, 51 PP.

The purpose of this study was to examine relations among grandparenting roles, social support, and life satisfaction. Participants were 231 older adults (50 – 89 years old). Participants completed a set of questionnaires, consisted of personal data, grandparenting role scale, social support scale and life satisfaction scale.

The results indicated that life satisfaction was positively and significantly correlated with ancestor role ($\beta = .372, p < .05$) and life satisfaction was negatively correlated with nurturer role ($\beta = -.403, p < .05$). Besides social support from children ($\beta = .342, p < .05$) and social support from spouse ($\beta = .266, p < .05$) was positively and significantly correlated with life satisfaction.

Field of study:Psychology.....

Student's Signature

Academic Year:2015.....

Student's Signature

Student's Signature

Advisor's Signature

Co-Advisor's Signature

กิตติกรรมประกาศ

โครงการวิจัยฉบับนี้เสร็จสมบูรณ์ลงได้ด้วยความช่วยเหลือ และได้รับคำแนะนำอันเป็นประโยชน์ จากอาจารย์ดร.นิพัทธ์ พิชญโยธิน และรองศาสตราจารย์ ดร.อรัญญา ต้อยคำภีร์ อาจารย์ที่ปรึกษาโครงการวิจัย ขอขอบคุณอาจารย์ทั้งสองท่านเป็นอย่างยิ่งสำหรับความเข้าใจ กำลังใจ การดูแลเอาใจใส่ และความไว้วางใจ ซึ่งทำให้กลุ่มนิสิตผู้วิจัยมีพลังในการทำงานวิจัยนี้จนสำเร็จในที่สุด

ขอขอบคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เวรดี วัฒนทกโกศล และคุณสุทธิณี อุดมชัยพัฒนากิจ ที่ให้การช่วยเหลือในการตรวจสอบแบบสอบถามที่ใช้ในงานวิจัยนี้

ขอขอบคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พรรณระพี สุทธิธรรม และดร.สุภลักษณ์ ลวดลาย ที่ได้ให้เกียรติมาเป็นกรรมการในการสอบ รวมไปถึงให้คำแนะนำที่เป็นประโยชน์ เพื่อนำคำแนะนำมาปรับปรุงและพัฒนางานวิจัยนี้ ให้มีความสมบูรณ์มากขึ้น

ขอขอบคุณ คุณพ่อ คุณแม่ และครอบครัว ที่คอยเป็นกำลังใจ และเป็นที่พักพิงตลอดการทำโครงการวิจัยจนสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

ขอขอบคุณผู้ตอบแบบสอบถามทุกท่านที่สละเวลาในการตอบแบบสอบถาม และตั้งใจตอบแบบสอบถามเป็นอย่างดี

ขอขอบคุณ คุณทัศนวรรณ มานัสวิน คุณณัฐสุดา บุญอยู่ รวมถึงพี่ เพื่อน และน้อง ทั้งในคณะจิตวิทยา และต่างคณะ ในจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และทุกท่านที่กลุ่มนิสิตผู้วิจัยไม่สามารถกล่าวถึงได้ทั้งหมด ที่ได้ให้กำลังใจและความช่วยเหลือในการเก็บข้อมูลเป็นอย่างดี

สารบัญ

บทคัดย่อภาษาไทย..... ง
 บทคัดย่อภาษาอังกฤษ..... จ
 กิตติกรรมประกาศ..... ฉ
 สารบัญ..... ช
 สารบัญตาราง..... ญ

บทที่ 1 บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา..... 1
 1.2 แนวคิด และทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง..... 3
 1.3 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง..... 7
 1.4 วัตถุประสงค์ในงานวิจัย..... 8
 1.5 สมมติฐานงานวิจัย..... 8
 1.6 คำจำกัดความที่ใช้ในงานวิจัย..... 8
 1.7 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ..... 9
 1.8 ขอบเขต และข้อจำกัดของงานวิจัย..... 9

บทที่ 2 วิธีการดำเนินงานวิจัย

2.1 กลุ่มตัวอย่าง..... 11
 2.2 เครื่องมือที่ใช้ขั้นตอนการพัฒนา และการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือที่ใช้ในงานวิจัย..... 11

บทที่ 3 ผลการวิจัย..... 20

บทที่ 4 อภิปรายผลงานวิจัย

4.1 อภิปรายผล..... 28
 4.2 ข้อเสนอแนะ..... 30

รายการอ้างอิง.....	32
ภาคผนวก ก.....	36
ภาคผนวก ข.....	38
ภาคผนวก ค.....	40
ภาคผนวก ง.....	45
ภาคผนวก จ.....	47
ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์.....	51

สารบัญตาราง

1 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามตัวแปรอิสระ.....	21
2 ผลการวิเคราะห์ค่าสหสัมพันธ์ของตัวแปรทั้งหมดที่ใช้ในงานวิจัย.....	23
3.1 ผลการวิเคราะห์การถดถอยแบบพหุคูณของบทบาทของปู่ย่าตายาย.....	24
3.2 ผลการวิเคราะห์การถดถอยเชิงพหุแบบเชิงชั้นของการได้รับการสนับสนุนทางสังคม.....	27

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

สังคมไทยมีแนวโน้มเป็นสังคมสูงวัยมาตั้งแต่ปีพุทธศักราช 2548 (พวงทอง ไกรพิบูลย์, 2557) ซึ่งสังคมสูงวัย หมายถึง การที่สังคมหนึ่งมีจำนวนผู้สูงวัยมากขึ้นเมื่อเทียบกับอัตราแรกเกิดของทารก และอัตราการเสียชีวิตของผู้สูงวัยที่มีแนวโน้มลดลงในสังคมไทย (ปัทมา ว่าพัฒน์วงศ์ และปราโมทย์ ประสาทกุล, 2549) จากสถิติทางการทะเบียนของประชากรไทยในปีพุทธศักราช 2557 รายงานว่าประเทศไทยมีจำนวนผู้ที่มีอายุระหว่าง 32 - 50 ปี เกินหนึ่งล้านคน ซึ่งในอีก 30 ปีข้างหน้าประชากรกลุ่มนี้จะกลายเป็นผู้สูงวัย (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2555) และการที่โครงสร้างของประชากรไทยมีผู้สูงวัยจำนวนมากขึ้นอาจส่งผลกระทบต่อลักษณะโครงสร้างทางเศรษฐกิจ และสังคมของครอบครัวไทยด้วยเช่นกัน

ลักษณะครอบครัวในสังคมไทยปัจจุบันมีความผันผวน กล่าวคือ ในปี 2550 สำนักประชากรและเคหะ (2553) พบว่า มีลักษณะของครอบครัวขยายมากกว่าครอบครัวเดี่ยว ซึ่งครอบครัวเดี่ยว หมายถึง ครอบครัวที่มีสามี และ/หรือภรรยา บุตรที่ยังไม่สมรส และ/หรือมีญาติที่ยังไม่สมรสอยู่อาศัยด้วย โดยกลุ่มที่เป็นกลุ่มตัวอย่างของกลุ่มนิสิตผู้วิจัยในปัจจุบันมีลักษณะเป็นครอบครัวขยาย ซึ่งครอบครัวขยาย หมายถึง ครอบครัวที่มีสามี และ/หรือภรรยา บุตรที่ยังไม่สมรส หรือบุตรที่สมรสแล้วเพียงหนึ่งคน หรือญาติ ได้แก่ ปู่ ย่า ตา ยาย ลุง ป้า น้า อา หลาน มาอยู่อาศัยด้วย ดังนั้นการเพิ่มขึ้นของครอบครัวขยาย ส่งผลให้บทบาทของปู่ย่าตายายมีความสำคัญมากยิ่งขึ้น ด้วยเหตุนี้กลุ่มนิสิตผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างบทบาทของปู่ย่าตายาย การสนับสนุนทางสังคม และ ความพึงพอใจในชีวิตของผู้สูงวัย เพื่อที่จะนำผลการวิจัยไปประยุกต์ใช้ต่อไปในสังคมที่มีแนวโน้มของผู้สูงวัยที่มากขึ้น

ในอดีตมีงานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับการสนับสนุนทางสังคม และความพึงพอใจในชีวิตของผู้สูงวัยอยู่จำนวนมาก และมักจะพบว่าผู้สูงวัยจะมีความพึงพอใจในชีวิตเพิ่มขึ้น เมื่อได้รับการสนับสนุนทางสังคมจากครอบครัวข้างมาก (สุทธิพงษ์ บุญผดุง, 2555) เช่น

งานวิจัยเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างการเตรียมตัวก่อนเข้าสู่วัยสูงอายุ การได้รับการสนับสนุนทางสังคม และความพึงพอใจในชีวิตของอัญเชิญ ชัยลือรัตน์ (2549) พบว่า ผู้สูงวัยที่มีการเตรียมตัวก่อนเข้าสู่ช่วงสูงวัยมากจะได้รับความพึงพอใจในชีวิตมากกว่าผู้สูงวัยที่มีการเตรียมตัวก่อนเข้าสู่ช่วงสูงวัยน้อย และผู้สูงวัยที่ได้รับการสนับสนุนทางสังคมมาก จะทำให้มีความพึงพอใจในชีวิตมากกว่าผู้สูงวัยที่ได้รับการสนับสนุนทางสังคมน้อย

นอกจากนี้ยังมีงานวิจัยที่ได้ศึกษาถึงการปรับตัว การเตรียมตัวเข้าสู่การสูงวัย และการสนับสนุนทางสังคม โดยงานวิจัยของทัศนีย์ เกริกกุลธร (2536) ที่ศึกษาโดยการสัมภาษณ์ เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างการสนับสนุนทางสังคม และการปรับตัวของผู้สูงวัยอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป ที่มีความแตกต่างกันตามเพศ สถานภาพสมรส ลักษณะของครอบครัว และรายได้ ผลงานวิจัยพบว่า การสนับสนุนทางสังคมซึ่งประกอบ

ไปด้วย คู่สมรส บุตร หลาน และเพื่อนนั้น มีความสัมพันธ์ทางบวกกับการปรับตัวของผู้สูงวัยในการช่วยเหลือผู้สูงวัยให้มีการปรับตัว และรับมือกับการเปลี่ยนแปลงสภาพร่างกายที่เสื่อมถอยได้อย่างเหมาะสม ผู้สูงวัยที่มีลักษณะครอบครัวแบบขยายมีการสนับสนุนทางสังคมมากกว่าครอบครัวเดี่ยว เนื่องจากได้มีการปฏิสัมพันธ์กับคนรอบข้างมากกว่า ทำให้ได้รับการดูแลช่วยเหลือมากกว่า และผู้สูงวัยที่ได้รับการสนับสนุนทางสังคมมากจะมีความพึงพอใจในชีวิตสูงกว่าผู้สูงวัยที่ได้รับการสนับสนุนทางสังคมน้อย (บัณฑิต เคียงธนสมบัติ, 2547; อัญเชิญ ชัยลัทธิ, 2549)

จากงานวิจัยของ Lou (2009) ที่ให้กลุ่มตัวอย่างชาวจีนฮ่องกง มีอายุเฉลี่ย 79.3 ปี ประเมินว่า ปัจจัยใดที่ทำให้ตนมีความพึงพอใจในชีวิต ได้แก่ ความสัมพันธ์ในครอบครัว การได้สร้างความสัมพันธ์กับหลาน เพื่อน คู่รัก อาหาร การเงิน การเคหะ และสุขภาพ พบว่า ผู้สูงวัยจะมีความพึงพอใจในชีวิตมากที่สุดเมื่อได้สร้างความสัมพันธ์กับหลาน จากนั้นให้กลุ่มตัวอย่างประเมินว่าตนได้รับการสนับสนุนทางสังคมจากหลานอย่างไรทั้งในทางด้านอารมณ์ (emotional support) ด้านการแลกเปลี่ยนระหว่างกันและกัน (reciprocal support) และด้านประเมินสิ่งดี ๆ (appraisal support) พบว่า เมื่อผู้สูงวัยได้รับการสนับสนุนจากหลานในด้านอารมณ์ และด้านการประเมินสิ่งดี ๆ มาก จะมีความพึงพอใจในชีวิตมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะเมื่อผู้สูงวัยได้รับการสนับสนุนทางด้านอารมณ์มาก ทำให้ผู้สูงวัยมีโอกาสได้สร้างความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดกันมากขึ้น อีกทั้งการได้รับการประเมินที่ดีจากหลาน ทำให้ผู้สูงวัยมีความหวัง หรือมีพลังในการใช้ชีวิตต่อไปมากขึ้น ในทางตรงกันข้าม หากผู้สูงวัยได้รับการสนับสนุนทางด้านการแลกเปลี่ยนประสพการณ์และข้อมูลระหว่างกันและกันมาก จะมีความพึงพอใจในชีวิตน้อย ทั้งนี้เป็นเพราะในบริบทของชาวจีนฮ่องกงเชื่อว่าการที่ต้องนำเรื่องสำคัญไปปรึกษาหลานเป็นสิ่งที่เสียศักดิ์ศรีเป็นอย่างมาก และจากการที่หลานมาขอคำปรึกษาจากตนนั้นทำให้หลานรู้สึกกดดันมากกว่าที่จะสบายใจ

จากงานวิจัยทั้งหมดข้างต้นจะเห็นได้ว่ามีงานวิจัยจำนวนหนึ่งที่ศึกษาเกี่ยวกับการสนับสนุนทางสังคม และความพึงพอใจในชีวิตของผู้สูงวัย แต่มิได้ศึกษาว่าบทบาท หรือหน้าที่การเป็นปู่ตายายนั้นมีผลต่อผู้สูงวัยอย่างไร ซึ่งงานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับบทบาทของปู่ตายาย การสนับสนุนทางสังคม และความพึงพอใจในชีวิตนั้นมีอยู่เป็นจำนวนน้อย อีกทั้งยังไม่ได้ศึกษาในบริบทของคนไทย เช่น งานวิจัยที่ศึกษาบทบาทของย่าและยายชาวจีนของ Lou (2011) ได้แก่ บทบาทการช่วยเหลือในชีวิตประจำวัน (daily life helper) บทบาทผู้ให้คำแนะนำ (advisor) บทบาทผู้ให้ความรู้ (educators) บทบาทผู้ให้การช่วยเหลือในยามคับขัน (firefighters) และบทบาทผู้ให้การสั่งสอน (supervisors) มีการประเมินความพึงพอใจในชีวิต และการสนับสนุนทางสังคม โดยให้กลุ่มตัวอย่างประเมินบทบาทย่าและยายของตนเองเมื่อ 10 ปีที่แล้วเปรียบเทียบกับบทบาทย่าและยายของตนเองในปัจจุบัน แล้วคัดเลือกเฉพาะกลุ่มตัวอย่างที่มีบทบาทที่เปลี่ยนแปลงไปเมื่อเทียบกับ 10 ปีก่อน เช่น จากที่เคยดูแลหลานบ่อยครั้งมาเป็นดูแลหลานน้อยลงในช่วงระยะเวลา 10 ปี พบว่า ย่าและยายที่ประเมินว่าตนมีบทบาทผู้ให้คำแนะนำลดลง จะมีความพึงพอใจในชีวิตลดลงขณะที่ย่าและยายที่ประเมินว่าตนมีบทบาทผู้ให้ความรู้ และบทบาทผู้ให้การช่วยเหลือลดลง จะมี

ความพึงพอใจในชีวิตสูงขึ้น อีกทั้งพบว่า การสนับสนุนทางสังคมมีความสัมพันธ์ต่อความพึงพอใจในชีวิตซึ่งในงานวิจัยของ Lou (2011) มีการเก็บข้อมูลของกลุ่มตัวอย่างเฉพาะกลุ่มตัวอย่างที่เป็นย่าและยายเท่านั้น มิได้รวมกลุ่มตัวอย่างที่เป็นปู่และตาในการศึกษา รวมไปถึงการที่ให้ย่าและยายระลึกย้อนถึงประสบการณ์ที่เกิดขึ้นเมื่อ 10 ปีที่ผ่านมา อาจทำให้กลุ่มตัวอย่างจดจำข้อมูลผิดพลาด และให้ข้อมูลที่คลาดเคลื่อนไปจากความเป็นจริงได้

ด้วยเหตุนี้จึงทำให้กลุ่มนิสิตผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาเรื่องบทบาทของปู่ย่าตายายว่าจะส่งผลต่อความพึงพอใจในชีวิตของผู้สูงวัยมากน้อยเพียงใด ทั้งนี้กลุ่มนิสิตผู้วิจัยได้นำการสนับสนุนทางสังคมเข้ามาศึกษาหาความสัมพันธ์ด้วยเช่นกัน เนื่องจากผลงานวิจัยต่าง ๆ แสดงให้เห็นว่าการสนับสนุนทางสังคมเป็นอีกหนึ่งปัจจัยสำคัญที่ทำให้ผู้สูงวัยมีความพึงพอใจในชีวิต รวมไปถึงในประเทศไทยของเราที่กำลังจะก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงวัยนั้น ยังไม่มีงานวิจัยใดที่ศึกษาเกี่ยวกับเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างบทบาทของปู่ย่าตายาย การสนับสนุนทางสังคม และความพึงพอใจในชีวิตของผู้สูงวัยไทยเลย ทางกลุ่มนิสิตผู้วิจัยจึงเลือกที่จะศึกษาความสัมพันธ์ระหว่าง 3 ตัวแปรนี้ ในเชิงสำรวจ (exploratory study) เพื่อเป็นจุดเริ่มต้นของการศึกษา และมีความคาดหวังว่าผลที่ได้จากงานวิจัยนี้จะสามารถสะท้อนความเป็นอยู่ในชีวิตของผู้สูงวัยได้ และอาจจะเป็นประโยชน์ต่อผู้สูงวัยในการอาศัยอยู่ในสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ

แนวคิด และทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

แนวคิด และทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วย

1. บทบาทหน้าที่ของปู่ย่าตายาย
2. การสนับสนุนทางสังคม
3. ความพึงพอใจในชีวิต

1. บทบาทหน้าที่ของปู่ย่าตายาย

การศึกษาเรื่องบทบาทของผู้สูงวัยมีพื้นฐานมาจากทฤษฎีพัฒนาการจิตสังคม (psychosocial development stage) ของ Erikson (1982) ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการในด้านร่างกาย และสังคมของแต่ละบุคคลในช่วงวัยต่าง ๆ ส่งผลต่อความสามารถในการปรับตัว บุคลิกภาพ และพฤติกรรมที่บุคคลแสดงออกมา การพัฒนาการนี้แบ่งออกเป็น 8 ลำดับขั้นตามช่วงวัย แต่ในการศึกษานี้สนใจลำดับขั้นที่มีความสัมพันธ์กับผู้สูงวัย ได้แก่ ขั้นที่ 7 การสืบทอด หรือการคำนึงถึงแต่ตนเอง (generativity versus stagnation) ในขั้นนี้กล่าวว่า บุคคลเริ่มเข้าสู่วัยกลางคน มีครอบครัว เลี้ยงดูลูกหลานอย่างเอาใจใส่ และมีความสนใจที่จะสร้างประโยชน์ให้แก่สังคม หากบุคคลไม่สามารถพัฒนาตนมาถึงขั้นนี้ได้ย่อมทำให้เกิดความรู้สึกท้อถอย คิดถึงแต่ตนเอง และไม่ยอมช่วยเหลือสังคม ต่อมา Kotre (1984) กล่าวถึง Erikson's stage of generativity ว่าเป็นขั้นที่บุคคลมีความรู้สึกที่อยากถ่ายทอดความรู้แก่ลูกหลาน โดยเฉพาะในเรื่อง

ความรู้สึกอยากถ่ายทอดความเป็นปู่ย่าตายายที่ดีให้แก่หลาน (biological and parental generativity) เป็นการดูแลหลานด้วยความรักและเอาใจใส่ และเป็นบทบาทหนึ่งของการเป็นปู่ย่าตายาย

บทบาทของปู่ย่าตายายโดยรวม หมายถึง บทบาท หรือตำแหน่งหนึ่งในครอบครัว หรือสังคม ซึ่งบทบาทนี้จะถูกแสดงออกมาเป็นการกระทำต่าง ๆ ที่เป็นไปตามที่สังคมคาดหวังไว้ บทบาทของปู่ย่าตายายถือเป็นบทบาทใหม่ที่เกิดขึ้นกับทุก ๆ คนในช่วงวัยกลางคน และช่วงบั้นปลายของชีวิต (Kahana & Kahana, 1971, อ้างถึงใน Thiele & Whelan, 2006) อีกทั้งยังเป็นไปตามบริบท หรือวัฒนธรรมของสังคมที่ตนอาศัยอยู่ ซึ่งมีความแตกต่างกันไป (Thiele & Whelan, 2006) ในสังคมเอเชียบทบาทของปู่ย่าตายายมักเน้นไปที่การสื่อสารระหว่างปู่ย่าตายาย และหลาน ความสัมพันธ์ หรือความรับผิดชอบในครอบครัว และความคาดหวังจากสังคมต่อการเลี้ยงดูหลานของปู่ย่าตายาย (Lou & Chi, 2012)

การศึกษาที่ผ่านมาในเรื่องบทบาทของปู่ย่าตายายพบว่ามิงงานวิจัยที่หลากหลายที่ให้ความสำคัญในเรื่องนี้ งานวิจัยแรกเริ่มจาก Neugaten and Weinstein (1964) ที่กล่าวไว้ว่าปู่ย่าตายายจะมีการแสดงบทบาทของตนที่หลากหลายถึง 5 รูปแบบ ได้แก่ (1) The Fun Seeker เป็นผู้ที่เข้าไปมีปฏิสัมพันธ์เพื่อให้หลานเกิดความพึงพอใจ (2) The Formal Carer เป็นผู้ที่ให้ความช่วยเหลือในชีวิตประจำวันแก่หลาน เช่น เตรียมอาหารเช้าและพาหลานไปส่งที่โรงเรียน (3) The Reservoir of Family Wisdom เป็นผู้ที่เล่าเรื่องราวต่างๆที่เกิดขึ้นในครอบครัว (4) The Distant figure เป็นผู้ที่เข้าไปมีปฏิสัมพันธ์กับหลานแบบนานๆครั้งหรือเฉพาะวันสำคัญต่างๆ เนื่องด้วยเรื่องข้อจำกัดของระยะทาง ทำให้ปู่ย่าตายายมีความห่างเหินจากหลานมาก และ (5) The Surrogate Parent เป็นผู้ที่ทำหน้าที่เป็นพ่อแม่ของหลาน เมื่อพ่อแม่ของหลานไร้ความสามารถหรือมีความบกพร่องทางร่างกายหรือจิตใจ

อีกทั้งยังมีงานวิจัยที่มีการขยายความหมายของแต่ละบทบาทเพิ่มมากขึ้นในงานวิจัยของ Kornhaber (1996) ซึ่งแบ่งได้หลายบทบาท ได้แก่ บทบาทบรรพบุรุษ (ancestor) บทบาทเพื่อนหรือคู่หู (buddy) บทบาทวีรบุรุษ (hero) บทบาทนักประวัติศาสตร์ (historian) บทบาทผู้แนะนำบรมสั่งสอน (mentor) บทบาทผู้เลี้ยงดู (nurturer) บทบาทที่น่าถือเป็นแบบอย่าง (role model) บทบาทเกี่ยวกับจิตใจ (spiritual guide) บทบาทนักเรียน (student) บทบาทคุณครู (teacher) และบทบาทผู้วิเศษ (wizard)

ทั้งนี้ในบริบทของคนไทย ปู่ย่าตายายอาจไม่ได้แสดงบทบาทได้ครบทุกบทบาทข้างต้น ซึ่งจากงานวิจัยของหทัยรัตน์ ชัยยุทธภูมิ (2548) ได้นำเสนอบทบาทของปู่ย่าตายายที่เหมาะสมกับบริบทของคนไทยนั้น ประกอบไปด้วย 4 บทบาทหลัก ได้แก่ (1) บทบาทบรรพบุรุษ (ancestor) คือ การเป็นตัวอย่างที่ดีและเป็นที่พักทางจิตใจให้กับครอบครัว (2) บทบาทผู้เลี้ยงดู (nurturer) คือ การเป็นผู้ช่วยพ่อแม่เลี้ยงดูหลาน (3) บทบาทผู้แนะนำบรมสั่งสอน (mentor) คือ การเป็นผู้ให้คำแนะนำและแนวคิดในการดำรงชีวิต (4) บทบาทเพื่อน (buddy) คือ การเป็นผู้ให้ความสุขแก่หลานทางด้านจิตใจ

2. การสนับสนุนทางสังคม

อัฏฐิเวญ ชัยลัธร์น (2549) ได้ให้ความหมายของการสนับสนุนทางสังคมว่าเป็นการที่บุคคลได้รับการใส่ใจจากบุคคลรอบข้างในสังคม ได้แก่ การได้รับความรัก ความผูกพัน ข้อมูลข่าวสาร ได้รับการช่วยเหลือทางด้านวัตถุสิ่งของ และการได้รับการยอมรับว่าตนเองมีคุณค่า ซึ่งหากบุคคลได้รับการสนับสนุนดังกล่าวจะทำให้บุคคลมีสุขภาพทางกาย และสุขภาพทางใจที่ดี แต่หากขาดการได้รับการสนับสนุนในด้านต่าง ๆ จะทำให้บุคคลไม่สามารถปรับตัว และสร้างสัมพันธภาพที่ดีกับบุคคลรอบข้างได้

ทฤษฎีของ convoy model จาก Antonucci Ajrouch และ Birditt (2013) เป็นโมเดลที่ศึกษาเรื่องการสนับสนุนทางสังคม และบทบาททางสังคม ซึ่งจะมีความแตกต่างกันในแต่ละบุคคล ในโมเดลนี้อธิบายความสัมพันธ์เป็น 3 ระดับ โดยเรียงลำดับจากความสำคัญมากที่สุดไปยังความสำคัญน้อยที่สุด ดังนี้ ระดับแรกคือ คนในครอบครัว ประกอบไปด้วยพ่อ แม่ พี่น้อง คู่สมรส และลูก ระดับที่สองคือ เพื่อน และญาติสนิท ประกอบไปด้วย เพื่อนสนิท ลูกพี่ลูกน้อง ลุงป้า น้าอา และปู่ย่าตายาย ระดับที่สามคือ บุคคลทั่วไป ประกอบไปด้วย เพื่อนร่วมงาน และเพื่อนบ้าน แต่บุคคลข้างต้นจะอยู่ในระดับใด ขึ้นอยู่กับว่าบุคคลนั้นมีปฏิสัมพันธ์กับเรามากน้อยเพียงใด โดยภาพรวมแล้วทฤษฎีนี้อธิบายว่าการใช้ชีวิตของบุคคลนั้นต้องมีการปฏิสัมพันธ์กับบุคคลรอบข้าง ซึ่งอาจมีการเปลี่ยนแปลงได้ตามกาลเวลา และความสัมพันธ์ดังกล่าวส่งผลให้เราได้รับการสนับสนุน โดยได้รับการช่วยเหลือต่าง ๆ เช่น อาหาร การเงิน ที่อยู่อาศัย รวมไปถึงการได้รับความรัก และความอบอุ่นจากบุคคลรอบข้าง

ผู้สูงวัยที่เป็นปู่ย่าตายายก็ยังคงต้องการความรัก และการยอมรับจากคนในครอบครัวเช่นกัน จากทฤษฎีแรงจูงใจของ Maslow กล่าวว่า มนุษย์มีความต้องการพื้นฐานในชีวิตเป็นลำดับขั้น ซึ่งมีทั้งหมด 5 ขั้นด้วยกัน ได้แก่ (1) ความต้องการด้านร่างกาย (the physiological needs) (2) ความต้องการด้านความปลอดภัยและความมั่นคง (the safety needs) (3) ความต้องการด้านความรัก (the love needs) (4) ความต้องการด้านการได้รับความยกย่อง (the esteem needs) (5) ความต้องการที่จะเข้าใจตนเองอย่างแท้จริง (the need for self-actualization) ความต้องการ 3 ขั้นแรกเป็นความต้องการขั้นต่ำที่เกิดขึ้นกับมนุษย์ทุกคน ซึ่งขั้นที่ 3 คือ ความต้องการของด้านความรัก (the love needs) เป็นขั้นที่กล่าวว่ามีมนุษย์ต้องการเป็นทั้งผู้ให้ และรับความรัก ความผูกพัน โดยเริ่มจากบุคคลรอบข้างไม่ว่าจะเป็นพ่อแม่ ลูก หลาน ปู่ย่าตายาย และคนรัก อีกทั้งยังมีตัวตนในสังคมที่ตนเองอยู่ และเป็นที่ยอมรับในสังคม เมื่อมนุษย์มีอายุมากขึ้น หรืออยู่ในบริบทใดของสังคมล้วนแต่มีความต้องการขั้นที่ 3 นี้ ซึ่งเป็นสิ่งที่มนุษย์ต้องการอยู่ตลอดเวลา (Maslow, 1954)

การสนับสนุนทางสังคมของปู่ย่าตายายนั้น Cobb (1976) ได้แบ่งประเภทของการสนับสนุนทางสังคมออกเป็น 3 ประเภทด้วยกัน ดังนี้

1. การสนับสนุนทางสังคมด้านอารมณ์ (emotion support) หมายถึง การที่บุคคลรับรู้ว่ามีผู้ที่คอยให้ความรัก และการดูแลเอาใจใส่ตนเอง
2. การสนับสนุนทางสังคมด้านการยอมรับ และการมีคุณค่า (self-esteem support) คือ การที่บุคคลรู้สึกว่าตนเองมีคุณค่า และเป็นที่ยอมรับต่อคนรอบข้าง
3. การสนับสนุนทางสังคมด้านการเป็นส่วนหนึ่งของสังคม (social support or network) เป็นข้อมูลที่ทำให้บุคคลรับรู้ว่าเป็นส่วนหนึ่งของสังคม มีการทำกิจกรรมร่วมกัน และมีความผูกพันซึ่งกันและกันกับคนในสังคมนั้น

3. ความพึงพอใจในชีวิต

Diener Emmons Larsen และ Griffin ได้พัฒนาแบบสอบถามความพึงพอใจในชีวิตในปี 1985 และได้ให้คำนิยามของสุขภาวะที่ดี (well - being) โดยแบ่งออกเป็นสามองค์ประกอบ ดังนี้ องค์ประกอบแรก คือ อารมณ์ทางบวก (positive affect) องค์ประกอบที่สอง คือ อารมณ์ทางลบ (negative affect) และองค์ประกอบสุดท้าย คือ ความพึงพอใจในชีวิต (life satisfaction) เป็นกระบวนการการตัดสินใจทางความคิด ซึ่งกระบวนการการตัดสินใจความพึงพอใจนี้ จะขึ้นอยู่กับการประเมินของแต่ละบุคคลและมีความแตกต่างกันไปในแต่ละสถานการณ์

Ruut Veenhoven (1996) กล่าวว่า ความพึงพอใจ (satisfaction) แบ่งออกเป็นสองด้าน คือ ความพึงพอใจ (contentment) และความสนุกสนาน (enjoyment) ที่เราใช้ในการประเมินสิ่งต่าง ๆ รอบตัว และความพึงพอใจเป็นสถานะทางจิตใจ ที่สามารถคงอยู่ หรือหายไปตามกาลเวลา ดังนั้นในส่วนของความพึงพอใจในชีวิต (life - satisfaction) จึงเป็นการวัดระดับการประเมินทางบวก ซึ่งมีความแตกต่างกันตามคุณภาพชีวิตของแต่ละบุคคล

Neugarten Havighurst และ Tobin (1961) กล่าวถึงความพึงพอใจในชีวิตแบ่งออกเป็น 5 องค์ประกอบ ดังต่อไปนี้

1. การเพลิดเพลินกับกิจกรรมต่าง ๆ ในชีวิต (zest vs apathy)
2. การยอมรับว่าชีวิตของตนเองมีความหมาย และยอมรับผลลัพธ์ที่จะเกิดขึ้นในชีวิต (resolution and fortitude)
3. การรู้สึกถึงความสำเร็จในเป้าหมายหลักของชีวิต (congruence between desired and achieved goals)
4. การมองตัวเองในด้านบวก (positive self-concept)
5. การมีความสุข และการมีเจตคติและอารมณ์ทางบวก (mood tone)

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยที่ผ่านมายังไม่มียานใดที่ศึกษาเกี่ยวกับเรื่องของความสัมพันธ์ระหว่างบทบาทของปู่ย่าตายาย การสนับสนุนทางสังคม และความพึงพอใจในชีวิตโดยตรง มีเพียงงานวิจัยของ Lou (2011) ที่ศึกษาเกี่ยวกับความพึงพอใจในชีวิตของผู้สูงวัยที่เป็นย่าและยายของชาวจีน และการได้รับการสนับสนุนทางสังคม ซึ่งงานวิจัยนี้ใช้วิธีการสัมภาษณ์ย่าและยาย จำนวน 166 คน โดยให้ย่าและยายประเมินบทบาทของตนเมื่อ 10 ปีที่แล้วเปรียบเทียบกับบทบาทย่าและยายของตนในปัจจุบัน และประเมินความพึงพอใจในชีวิต จากนั้นเลือกเฉพาะกลุ่มตัวอย่างที่มีบทบาทเปลี่ยนแปลงไปเมื่อเทียบกับ 10 ปีก่อน บทบาทที่ศึกษาในงานวิจัยนี้ได้แก่ บทบาทการเป็นผู้ช่วยเหลือในชีวิตประจำวัน (daily life helper) บทบาทผู้ให้คำแนะนำ (advisor) บทบาทผู้ให้ความรู้ (educators) บทบาทผู้ให้การช่วยเหลือในยามคับขัน (firefighters) และ บทบาทผู้ให้การสั่งสอน (supervisors)

ผลการศึกษาพบว่าย่าและยายที่ประเมินว่าตนมีบทบาทเป็นผู้ให้คำแนะนำลดลงเมื่อเทียบจากเมื่อ 10 ปีที่แล้ว จะมีความพึงพอใจในชีวิตลดลง ผู้วิจัยได้ให้คำอธิบายว่า เนื่องจากในวัฒนธรรมของชาวจีนให้ความสำคัญกับผู้สูงวัยในการเป็นที่ปรึกษาให้หลาน ดังนั้นเมื่อหลานไม่เข้ามาขอคำปรึกษา ทำให้ผู้สูงวัยรู้สึกว่าตนไม่มีคุณค่า และไม่ได้เป็นส่วนหนึ่งของหลาน ส่วนย่าและยายที่ประเมินว่าตนมีบทบาทเป็นผู้ให้ความรู้ และบทบาทการเป็นผู้ช่วยเหลือในชีวิตประจำวันลดลงเมื่อเทียบจากเมื่อ 10 ปีที่แล้ว จะมีความพึงพอใจในชีวิตมากขึ้น ทั้งนี้ผู้วิจัยให้เหตุผลว่า เมื่อหลานโตขึ้นเป็นผู้ใหญ่หลานจะมีความเป็นตัวของตัวเอง และมีพฤติกรรมพึ่งพาตนเองมากขึ้น ซึ่งในบริบทของปู่ย่าตายายเองการแสดงพฤติกรรมการให้ความช่วยเหลือก็จะลดลง เพราะเห็นแล้วว่าหลานของตนสามารถดูแลตนเองได้ รวมไปถึงย่าและยายที่ประเมินว่าตนมีบทบาทผู้ให้การช่วยเหลือในยามคับขัน และบทบาทผู้ให้การสั่งสอน พบว่าไม่มีความสัมพันธ์ต่อความพึงพอใจในชีวิตของย่าและยายเลย ทั้งนี้ผู้วิจัยอธิบายว่าเป็นเพราะข้อจำกัดในเรื่องเวลา ผู้สูงวัยจะใช้บทบาทการช่วยเหลือในยามคับขันก็ต่อเมื่อมีวิกฤตในครอบครัวและจะแสดงบทบาทผู้ให้การสั่งสอนในยามจำเป็น อีกทั้งในงานวิจัยนี้ ยังพบว่าย่าและยายที่ได้รับการสนับสนุนทางสังคมมาก จะมีความพึงพอใจในชีวิตสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

จากงานวิจัยดังกล่าวสรุปได้ว่าบทบาทที่ผู้สูงวัยแสดงออกมา ไม่ว่าจะเป็นบทบาทการเป็นผู้ช่วยเหลือในชีวิตประจำวัน (daily life helper) บทบาทผู้ให้คำแนะนำ (advisor) และบทบาทผู้ให้ความรู้ (educators) รวมไปถึงการได้รับการสนับสนุนทางสังคมล้วนส่งผลต่อความพึงพอใจในชีวิตของผู้สูงวัย

ดังนั้นจากงานวิจัยข้างต้นที่ได้ศึกษามาพบว่าบทบาทของผู้สูงวัยในต่างประเทศ มีความสัมพันธ์กับการสนับสนุนทางสังคม และความพึงพอใจในชีวิต งานวิจัยนี้จึงเป็นงานวิจัยที่เป็นจุดเริ่มต้นให้กลุ่มนิสิตผู้วิจัย ต้องการศึกษางานวิจัยเชิงสำรวจ (exploratory study) ในบริบทของสังคมไทย ว่าบทบาทของผู้สูงวัย การสนับสนุนจากครอบครัว จะมีความสัมพันธ์มากน้อยเพียงใดต่อความพึงพอใจในชีวิตของผู้สูงวัย

วัตถุประสงค์ในงานวิจัย

เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างบทบาทของปู่ตายาย การสนับสนุนทางสังคม และ ความพึงพอใจในชีวิตของผู้สูงวัยไทย

สมมติฐานงานวิจัย

1. บทบาททุกด้าน (ได้แก่ บรรพบุรุษ ผู้เลี้ยงดู ผู้แนะนำอบรมสั่งสอน และเพื่อน) ของปู่ตายายมีความสัมพันธ์ต่อความพึงพอใจในชีวิตของผู้สูงวัย
2. การสนับสนุนทางสังคมทั้ง 4 กลุ่ม (ได้แก่ คู่สมรส ลูก หลาน และเพื่อน) ส่งผลต่อความพึงพอใจในชีวิตของผู้สูงวัย

คำจำกัดความที่ใช้ในงานวิจัย

1. บทบาทของปู่ตายาย เป็นการช่วยสนับสนุนหน้าที่ต่าง ๆ ของบิดามารดา ซึ่งบทบาทจะมีความยืดหยุ่น และมีการเปลี่ยนแปลงไปตลอดเวลา อีกทั้งยังเป็นส่วนหนึ่งในการสร้างปฏิสัมพันธ์ระหว่างปู่ตายายกับหลาน

1.1 บทบาทบรรพบุรุษ เป็นบทบาทที่ปู่ตายายมีการถ่ายทอดประสบการณ์ต่าง ๆ ในชีวิตที่ผ่านมาแก่หลาน การเป็นตัวอย่งที่ดีของหลาน การเป็นที่พึ่งทางจิตใจให้กับครอบครัว หรือมีการช่วยเหลือยามที่ครอบครัวประสบปัญหาต่าง ๆ

1.2 บทบาทผู้เลี้ยงดู เป็นบทบาทที่ปู่ตายายจะแสดงออกถึงความรัก ความเอาใจใส่แก่หลาน โดยการช่วยบิดามารดาของหลาน ดูแลหลานในการทำกิจกรรม หรือกิจวัตรประจำวันของหลาน

1.3 บทบาทผู้แนะนำอบรมสั่งสอน เป็นบทบาทที่คอยปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม ให้คิดริธรรม รวมไปถึงการให้การชมเชย และตำหนิพฤติกรรมของหลาน เพื่อให้หลานเป็นคนที่ดี และมีคุณค่าต่อสังคม

1.4 บทบาทเพื่อน เป็นบทบาทที่จะสร้างความสนุกสนาน ทั้งการเล่น การพูดคุย และรับฟังเรื่องในชีวิตประจำวันของหลาน ซึ่งบทบาทนี้เปรียบเสมือนเป็นแหล่งความสุขของหลาน

และในงานวิจัยนี้กลุ่มนิสิตผู้วิจัยมีการอิงนิยามบทบาทของปู่ตายาย และได้พัฒนาบทบาท และแบบสอบถามบทบาทปู่ตายายมาจากหัตย์รัตน์ ชัยยุทธภูมิ (2548) ซึ่งวัดโดยให้ผู้สูงวัยประเมินความถี่ในการแสดงบทบาทของตนเอง

2. การสนับสนุนทางสังคม คือ การที่ปู่ตายายมีผู้คอยรับฟังเวลาท่านมีปัญหา และร่วมยินดีเมื่อท่านประสบความสำเร็จ รวมไปถึงการได้รับความรัก การเอาใจใส่ และความห่วงใยจากคนรอบข้างซึ่งประกอบไปด้วย คู่สมรส ลูก หลาน และเพื่อนนั่นเอง และในงานวิจัยนี้กลุ่มนิสิตผู้วิจัยมีการอิงนิยามการสนับสนุนทางสังคม และได้พัฒนาบทบาท และแบบสอบถามการสนับสนุนทางสังคมมาจากนันทินี ศุภมมงคล

(2547) ซึ่งวัดโดยให้ผู้สูงวัยประเมินความถี่ในการได้รับการสนับสนุนทางสังคมจากคู่สมรส ลูก หลาน และเพื่อน

3. ความพึงพอใจในชีวิต เป็นการประเมินการรับรู้โดยรวมว่าชีวิตของตนเองมีคุณค่า มีความสำคัญ มีความคิดเชิงบวก และมีสิ่งที่มีความสำคัญต่อจิตใจที่จะก่อให้เกิดความสุข ไม่ว่าจะเป็นอดีต ปัจจุบัน หรืออนาคต ซึ่งสามารถวัดได้โดยแบบสอบถามความพึงพอใจในชีวิตของแพรวไพลิน สมณะ ช้างเผือก (2550) ที่พัฒนามาจากมาจากเขาวัดอักษรณ์ มั่นประชา (2542) หากบุคคลใดที่มีความพึงพอใจในชีวิตจะมองว่าตนเองประสบความสำเร็จ มีสุขภาพทางจิต และมีคุณภาพชีวิตที่ดี และในงานวิจัยนี้กลุ่มนิสิตผู้วิจัยมีการอิงนิยามความพึงพอใจในชีวิตและได้พัฒนาบทบาท และแบบสอบถามความพึงพอใจในชีวิตมาจาก Neugarten, Havighurst และ Tobin (1961) ซึ่งวัดโดยการให้ผู้สูงวัยประเมินความพึงพอใจในชีวิตของตนเอง

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ได้ทราบถึงบทบาทของปู่ย่าตายายที่ส่งผลต่อความพึงพอใจในชีวิตของผู้สูงวัยไทย
2. ได้ทราบถึงการสนับสนุนทางสังคมที่ส่งผลต่อความพึงพอใจในชีวิตของผู้สูงวัยไทย

ขอบเขต และข้อจำกัดของงานวิจัย

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในงานวิจัยนี้ คือ ผู้สูงวัยไทยอายุตั้งแต่ 50 ปีขึ้นไป ในเขตกรุงเทพมหานคร และพื้นที่ต่างจังหวัด ได้แก่ หนองคาย นครปฐม นครราชสีมา โดยกลุ่มตัวอย่างสามารถอ่าน และตอบคำถามภาษาไทยได้ด้วยตนเอง และยังมีสุขภาพร่างกายที่แข็งแรง จำนวน 261 คน แบ่งเป็น (1) กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการพัฒนาเครื่องมือ (pilot test) จำนวน 30 คน (2) กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการทดสอบสมมติฐาน จำนวน 231 คน ผลงานวิจัยนี้ได้มาจากกลุ่มตัวอย่างตามขอบเขตที่กล่าวข้างต้น ดังนั้นผลที่ได้ อาจไม่สามารถอธิบายกลุ่มตัวอย่างที่นอกเหนือจากกลุ่มตัวอย่างข้างต้นได้อย่างสมบูรณ์ และเมื่อทำการวิเคราะห์ผลการวิจัยทำให้พบข้อจำกัดในงานวิจัย ดังนี้

1. วิธีการเก็บกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในงานวิจัยนี้ กลุ่มนิสิตผู้วิจัยได้ทำการเก็บแบบสอบถามใน 2 รูปแบบ คือ รูปแบบเอกสาร และรูปแบบออนไลน์ ซึ่งอาจทำให้เกิดความแตกต่างในการตอบแบบสอบถาม จึงทำให้ผลงานวิจัยที่ได้ อาจมีความคลาดเคลื่อน
2. งานวิจัยนี้เน้นบทบาทของความเป็นปู่ย่าตายายเป็นหลัก แต่เนื่องด้วยกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการเก็บข้อมูลนั้นเป็นปู่ย่าตายายที่อายุน้อย และส่วนใหญ่ไม่ได้อาศัยอยู่รวมกันกับหลาน จึงอาจทำให้กลุ่มตัวอย่างไม่สามารถตอบคำถามได้อย่างเหมาะสมที่สุด อีกทั้งหลานของกลุ่มตัวอย่างในงานวิจัยนี้มีอายุค่อนข้างน้อย จึงทำให้ผู้สูงวัยไม่ได้แสดงบทบาทหน้าที่ของการเป็น

ปู่ย่าตายายได้มากนัก รวมไปถึงไม่สามารถประเมินการได้รับการสนับสนุนทางสังคมจาก
หลานได้อย่างมีประสิทธิภาพอีกด้วย

3. ในการคัดกรองกลุ่มตัวอย่าง กลุ่มนิสิตผู้วิจัยไม่ได้แยก หรือกำหนดว่าปู่ย่าตายายนั้นจำเป็น
จะต้องเป็นปู่ย่าตายายแท้ตามสายเลือด ซึ่งในส่วนนี้อาจจะทำให้ผลงานวิจัยคลาดเคลื่อนได้
4. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในงานวิจัยนี้ส่วนใหญ่ยังมีปัจจัยแทรกซ้อนอื่น ๆ เช่น กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่
อาศัยอยู่ในพื้นที่กรุงเทพมหานคร อยู่ในสถานภาพสมรส มีการศึกษาที่ดี มีสุขภาพอยู่ใน
เกณฑ์ดี และทำงานเต็มเวลา เป็นต้น ซึ่งปัจจัยแทรกซ้อนเหล่านี้ อาจเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้
ให้ผลของงานวิจัยนี้ไม่สามารถบอกถึงการเป็นตัวแทนของประชากรผู้สูงอายุไทยได้ทั้งหมด

บทที่ 2 วิธีดำเนินงานวิจัย

งานวิจัยครั้งนี้เป็นงานวิจัยเพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างบทบาทของปู่ตายาย การสนับสนุนทางสังคม และความพึงพอใจในชีวิตของผู้สูงวัยไทย โดยมีรายละเอียดดังนี้

กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างเป็นผู้สูงวัย จำนวน 231 คน เป็นเพศชาย 73 คน และเพศหญิง 158 คน อายุตั้งแต่ 50 ถึง 89 ปี (อายุเฉลี่ย 58.62 ปี S.D. = 7.789) อาศัยในเขตกรุงเทพมหานคร จำนวน 191 คน และพื้นที่ต่างจังหวัด ได้แก่ นครปฐม จำนวน 20 คน หนองคาย จำนวน 10 คน และนครราชสีมา จำนวน 10 คน โดยกลุ่มตัวอย่างสามารถอ่าน และตอบคำถามภาษาไทยได้ด้วยตนเอง ทั้งยังมีสุขภาพร่างกายที่แข็งแรง ในงานวิจัยนี้ใช้วิธีการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบรายละเอียด (convenience sampling)

งานวิจัยนี้ มีการเก็บกลุ่มตัวอย่าง 2 รูปแบบ คือ รูปแบบเอกสาร และรูปแบบออนไลน์ กลุ่มตัวอย่างจำนวน 139 คน ตอบแบบสอบถามในรูปแบบของเอกสาร (เพศชาย 47 คน เพศหญิง 92 คน มีอายุตั้งแต่ 50 ถึง 89 ปี อายุเฉลี่ย 59.71 ปี) มีคะแนนความแข็งแรงของสุขภาพเฉลี่ย 8.7 คะแนน จากคะแนนเต็ม 14 คะแนน โดยคะแนนเต็ม 14 หมายถึง กลุ่มตัวอย่างมีการประเมินความแข็งแรงของสุขภาพร่างกายในเกณฑ์ดีมาก เงินเดือนเฉลี่ย 46,817.53 บาท และคะแนนความยากลำบากในค่าใช้จ่ายเฉลี่ย 1.65 คะแนน จากคะแนนเต็ม 4 คะแนน ซึ่งหมายถึง กลุ่มตัวอย่างค่อนข้างมีความยากลำบากในค่าใช้จ่าย และกลุ่มตัวอย่างจำนวน 92 คน ตอบแบบสอบถามในรูปแบบออนไลน์ (เพศชาย 26 คน เพศหญิง 66 คน มีอายุตั้งแต่ 50 ถึง 80 ปี อายุเฉลี่ย 56.97 ปี) มีคะแนนความแข็งแรงของสุขภาพเฉลี่ย 9.43 คะแนน จากคะแนนเต็ม 14 คะแนน เงินเดือนเฉลี่ย 42,823.82 บาท และคะแนนความยากลำบากในค่าใช้จ่ายเฉลี่ย 1.40 คะแนน จากคะแนนเต็ม 4 คะแนน ซึ่งจากการวิเคราะห์ตัวแปรคะแนนสุขภาพ และความยากลำบากในค่าใช้จ่าย ของกลุ่มตัวอย่างที่มาจาก การเก็บข้อมูลทั้ง 2 รูปแบบ มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ กล่าวคือ กลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถามในรูปแบบออนไลน์มีการประเมินความแข็งแรงของสุขภาพดีกว่ากลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถามในรูปแบบเอกสาร แต่กลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถามในรูปแบบออนไลน์มีความยากลำบากในค่าใช้จ่ายมากกว่ากลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถามในรูปแบบเอกสาร แต่ว่ารายได้เฉลี่ยไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ กลุ่มนิสิตผู้วิจัยจึงทำการวิเคราะห์ผลรวมกันทั้งกลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถามในรูปแบบเอกสาร และในรูปแบบออนไลน์

เครื่องมือที่ใช้ขั้นตอนการพัฒนา และการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือที่ใช้ในงานวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในงานวิจัยมีลักษณะเป็นแบบสอบถามที่ให้กลุ่มตัวอย่างตอบแบบรายงานตนเอง (self-report) และมีค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's alpha coefficient) เท่ากับ .951 มีจำนวน 4 แบบสอบถาม แบ่งเป็น

1. **แบบสอบถามข้อมูลทั่วไป** ประกอบด้วย อายุ เพศ สถานภาพ จำนวนสมาชิกที่อาศัยอยู่ในบ้านเดียวกัน ระดับการศึกษาสูงสุด สถานภาพการทำงาน ความแข็งแรงของสุขภาพร่างกาย รายได้ต่อเดือน และแหล่งรายได้ในแต่ละเดือน

อายุ เป็นข้อกระทงแบบเติมคำ

เพศ เป็นข้อกระทงแบบตัวเลือก มี 2 ตัวเลือก คือ เพศชาย และเพศหญิง

สถานภาพ เป็นข้อกระทงแบบตัวเลือก มี 4 ตัวเลือก คือ โสด แต่งงาน หม้าย และหย่าร้าง

จำนวนสมาชิกที่อาศัยอยู่ในบ้าน เป็นข้อกระทงแบบเติมคำ

ระดับการศึกษาสูงสุด เป็นข้อกระทงแบบตัวเลือก มี 6 ตัวเลือก คือ ประถมศึกษา มัธยมศึกษา ปวช./ปวส.ปริญญาตรี ปริญญาโท ปริญญาเอก และอื่นๆ

สถานภาพการทำงาน เป็นข้อกระทงแบบตัวเลือก มี 4 ตัวเลือก คือ ทำงานประจำแบบเต็มเวลา ทำงานประจำแบบไม่เต็มเวลา (part time) รับจ้างชั่วคราว (เมื่อมีคนว่าจ้าง) และไม่ทำงาน/เกษียณ

ความแข็งแรงของสุขภาพร่างกาย มีข้อกระทงทั้งหมด 4 ข้อ เป็นข้อกระทงแบบตัวเลือก ซึ่งมี 3 ตัวเลือก และ 4 ตัวเลือก ทางกลุ่มนิสิตผู้วิจัยจึงคิดคะแนนเป็นคะแนนดิบ โดยมีคะแนนเต็มของความแข็งแรงของสุขภาพร่างกายเท่ากับ 14 คะแนน กลุ่มตัวอย่างสามารถมีคะแนนต่ำสุดอยู่ที่ 4 คะแนน และมีคะแนนสูงสุดอยู่ที่ 14 คะแนน คะแนนต่ำ หมายถึง กลุ่มตัวอย่างมีการประเมินความแข็งแรงของสุขภาพร่างกายต่ำ คะแนนสูง หมายถึง กลุ่มตัวอย่างมีการประเมินความแข็งแรงของสุขภาพร่างกายสูง ตัวอย่างเช่น “หากให้คุณประเมินสุขภาพของคุณในปัจจุบัน คุณคิดว่าสุขภาพของคุณเป็นอย่างไร” มีตัวเลือกให้ตอบ คือ “ดีมาก” “ดี” “ปานกลาง” และ “แย่”

รายได้ต่อเดือน กลุ่มนิสิตผู้วิจัยให้กลุ่มตัวอย่างตอบเป็นจำนวนเงิน (บาท)

แหล่งรายได้ในแต่ละเดือนเป็นข้อกระทงแบบตัวเลือก มี 6 ตัวเลือก คือ พ่อ/แม่ ลูก หลาน พี่น้องตนเอง และอื่นๆ (ภาคผนวก ก.)

2. **แบบสอบถามบทบาทของปู่ตายาย** กลุ่มนิสิตผู้วิจัยใช้แบบสอบถามการรับรู้บทบาทของปู่ตายาย ซึ่งพัฒนาโดยหทัยชนก ชัยยุทธภูมิ (2548) ที่พัฒนามาจากแบบสอบถามลักษณะการเป็นปู่ตายายของ American Association of Retired Person (AARP; 2002) แบบสอบถามนี้มีจำนวนข้อกระทงทั้งหมด 23 ข้อ ใช้เพื่อประเมินบทบาทของปู่ตายาย 4 บทบาท ได้แก่ (1) บทบาทบรรพบุรุษ จำนวน 6 ข้อ (2) บทบาทผู้เลี้ยงดู จำนวน 7 ข้อ (3) บทบาทผู้แนะนำอบรมสั่งสอน จำนวน 5 ข้อ และ (4) บทบาทเพื่อน จำนวน 5 ข้อ ซึ่งข้อกระทงทุกข้อเป็นข้อกระทงทางบวกทั้งหมด

โดยทางกลุ่มนิสิตผู้วิจัยได้ปรับปรุงข้อกระทงทุกข้อให้มีคำว่า “ฉัน” นำหน้าประโยค และแทนคำว่า “เด็ก” จากแบบสอบถามต้นฉบับเป็นคำว่า “หลาน” อนึ่งแบบสอบถามที่หทัยชนก ชัยยุทธภูมิ (2548) นำมาใช้ นั้น ไม่ได้แปลข้อกระทงจำนวน 3 ข้อ จากแบบสอบถามลักษณะการเป็นปู่ตายายของ AARP

(2002) ที่ต้นฉบับเป็นภาษาอังกฤษ ทางกลุ่มนิสิตผู้วิจัยจึงแปลข้อกระหนงดังกล่าวเป็นภาษาไทยเพิ่ม แล้วได้ทำการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาของข้อกระหนงโดยให้ผู้เชี่ยวชาญทางภาษาแปลข้อกระหนงเหล่านี้กลับเป็นภาษาอังกฤษ ดังนั้นในงานวิจัยนี้จะมีข้อกระหนงทั้งสิ้น 23 ข้อ เป็นข้อกระหนงทางบวก 22 ข้อ และข้อกระหนงทางลบ 1 ข้อ โดยแบ่งออกเป็น 4 บทบาท ได้แก่

1. บทบาทบรรพบุรุษ มีข้อกระหนง 6 ข้อ เป็นข้อกระหนงทางบวกทั้งหมด
2. บทบาทผู้เลี้ยงดู มีข้อกระหนง 7 ข้อ เป็นข้อกระหนงทางบวก 6 ข้อ และข้อกระหนงทางลบ 1 ข้อ
3. บทบาทผู้แนะนำบรมลัษสอน มีข้อกระหนง 5 ข้อ เป็นข้อกระหนงทางบวกทั้งหมด
4. บทบาทเพื่อน มีข้อกระหนง 5 ข้อ เป็นข้อกระหนงทางบวกทั้งหมด

กลุ่มนิสิตผู้วิจัยกำหนดให้มีระดับการประเมิน 5 ระดับ ตามลักษณะการวัดแบบประมาณค่าของลิเคิร์ท (Likert Scale) กลุ่มตัวอย่างจะต้องประเมินว่าพฤติกรรมในแต่ละข้อตรงกับตนเองมากน้อยเพียงใด โดยมีเกณฑ์การให้คะแนน ดังนี้

ไม่เคย	เท่ากับ 1 คะแนน
แทบจะไม่	เท่ากับ 2 คะแนน
ปานกลาง	เท่ากับ 3 คะแนน
ค่อนข้างบ่อย	เท่ากับ 4 คะแนน
เป็นประจำ	เท่ากับ 5 คะแนน

จากนั้นนำไปเสนอให้ผู้ทรงคุณวุฒิ 3 ท่าน เป็นผู้ตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (content validity) ได้แก่ (1) ดร. นิพัทธ์ พิชญโยธิน (2) รศ.ดร. อรัญญา ตัญคำภีร์ และ (3) ผศ.ดร.เรวดี วัฒนทกโกศล พบว่ามีการแก้ไขข้อกระหนงในระบบสอบถามบทบาทของปู่ย่าตายาย จำนวนทั้งหมด 10 ข้อ ได้แก่ บทบาทบรรพบุรุษจำนวน 1 ข้อ บทบาทผู้เลี้ยงดูจำนวน 5 ข้อ บทบาทผู้แนะนำบรมลัษสอนจำนวน 2 คน และ บทบาทเพื่อนจำนวน 2 ข้อ

บทบาท	ข้อกระหนงเดิม	ข้อกระหนงที่แก้ไขแล้ว
บทบาทบรรพบุรุษ	1. ฉันสอนภูมิปัญญาท้องถิ่นให้แก่หลาน	1. ฉันถ่ายทอดความรู้ที่ฉันเชี่ยวชาญให้แก่หลาน เช่น ทำอาหาร
บทบาทผู้เลี้ยงดู	1. ฉันสอนการบ้านหรืองานที่ได้รับมอบหมายจากโรงเรียน 2. ฉันให้การดูแลเมื่อหลานมีอาการเจ็บไข้ได้ป่วย	1. ฉันสอนการบ้านหรืองานที่หลานได้รับมอบหมายจากโรงเรียน 2. ฉันดูแลเมื่อหลานมีอาการเจ็บไข้ได้ป่วย

บทบาท	ข้อกระทงเดิม	ข้อกระทงที่แก้ไขแล้ว
	3. ฉันช่วยเหลือค่าใช้จ่ายในชีวิตประจำวัน ของหลานในบางกรณี เช่น อุปกรณ์การเรียน 4. ฉันเอาใจหลานด้วยการซื้อของเป็น จำนวนมาก 5. ฉันเป็นคนเลี้ยงหรือซื้อของขวัญพิเศษให้ หลาน	3. ฉันมีส่วนช่วยเหลือค่าใช้จ่ายใน ชีวิตประจำวันของหลาน เช่น อุปกรณ์การ เรียน 4. ฉันเอาใจหลานด้วยการซื้อของให้หลาน เป็นจำนวนมาก 5. ฉันให้สิ่งของที่คิดว่าหลานจะถูกใจ
บทบาท ผู้แนะนำ อบรมสั่งสอน	1. ฉันชมเชยหรือให้รางวัลแก่หลานเมื่อ หลานมีพฤติกรรมที่ดี 2. ฉันแนะนำคตินิยม แนวทางในการ ดำเนินชีวิต	1. ฉันชมเชยหรือให้รางวัลแก่หลานเมื่อ หลานประพฤติตัวดี 2. ฉันแนะนำคตินิยม แนวทางในการ ดำเนินชีวิตให้แก่หลาน
บทบาทเพื่อน	1. ฉันใช้เวลาสนทนาเกี่ยวกับชีวิตประจำวัน ของหลาน 2. ฉันเป็นคนสร้างความบันเทิงหรือสนุกไป กับหลาน	1. ฉันใช้เวลาหลานในการพูดคุยเรื่องราว ในชีวิตประจำวัน 2. ฉันเป็นคนให้ความบันเทิงหรือเล่นสนุก ไปกับหลาน

เมื่อกลุ่มนิสิตผู้วิจัยได้นำไปศึกษานำร่อง (pilot test) ในกลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้สูงวัย อายุตั้งแต่ 50 ปีขึ้นไป ในจังหวัดกรุงเทพฯ จำนวน 30 คน ได้ผลรายงานค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's alpha coefficient) เท่ากับ .938

และเมื่อวิเคราะห์ข้อมูลนำร่อง แยกเป็นรายบทบาท พบว่า

1. บทบาทบรรพบุรุษ มีค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's alpha coefficient) เท่ากับ .718 โดยมีข้อกระทงทั้งหมด 6 ข้อ เป็นข้อกระทงทางบวกทั้งหมด
2. บทบาทผู้เลี้ยงดู มีค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's alpha coefficient) เท่ากับ .738 โดยมีข้อกระทงทั้งหมด 7 ข้อ เป็นข้อกระทงทางบวกทั้งหมด

3. บทบาทผู้แนะนำบรมสังฆน มีค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's alpha coefficient) เท่ากับ .836 โดยมีข้อกระทงทั้งหมด 5 ข้อ เป็นข้อกระทงทางบวกทั้งหมด

4. บทบาทเพื่อน มีค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's alpha coefficient) เท่ากับ .862 โดยมีข้อกระทงทั้งหมด 5 ข้อ เป็นข้อกระทงทางบวกทั้งหมด

อีกทั้งกลุ่มนิสิตผู้วิจัยพบว่า มีข้อกระทง 1 ข้อ ของบทบาทผู้เลี้ยงดู มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างข้อกระทงรายข้อกับคะแนนรวมข้อกระทงทั้งหมดในแบบสอบถาม (corrected item-total correlation - CITC) ไม่สอดคล้องกับข้อกระทงอื่น ๆ ในบทบาทเดียวกัน ซึ่งถ้าตัดข้อกระทงข้อนี้ออกไป 1 ข้อ “ฉันเอาใจหลานด้วยการซื้อของให้หลานเป็นจำนวนมาก” จะทำให้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's alpha coefficient) เพิ่มขึ้น จาก .738 เป็น .857 กลุ่มนิสิตผู้วิจัยจึงได้พิจารณาเนื้อหาของข้อกระทงแล้วลงความเห็นว่า การตัดข้อกระทงนั้นจะไม่กระทบเนื้อหาโดยรวมของแบบสอบถาม ดังนั้นทางกลุ่มนิสิตผู้วิจัยเห็นสมควรให้ตัดข้อกระทงนั้นทิ้งไป จึงเหลือข้อกระทงทั้งสิ้น 22 ข้อ และเมื่อนำแบบสอบถามไปใช้จริงพบว่า มีค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's alpha coefficient) ของแบบสอบถามบทบาทของปู่ย่าตายายโดยรวม เท่ากับ .947 และแยกเป็นรายบทบาท ดังนี้

1. บทบาทบรรพบุรุษ มีข้อกระทง 6 ข้อ เป็นข้อกระทงทางบวกทั้งหมด ($\alpha = .789$)
2. บทบาทผู้เลี้ยงดู มีข้อกระทง 6 ข้อ เป็นข้อกระทงทางบวกทั้งหมด ($\alpha = .850$)
3. บทบาทผู้แนะนำบรมสังฆน มีข้อกระทง 5 ข้อ เป็นข้อกระทงทางบวกทั้งหมด ($\alpha = .890$)
4. บทบาทเพื่อน มีข้อกระทง 5 ข้อ เป็นข้อกระทงทางบวกทั้งหมด ($\alpha = .820$; ภาคผนวก ข.)

3. แบบสอบถามการสนับสนุนทางสังคม กลุ่มนิสิตผู้วิจัยใช้แบบสอบถามของนันทีน ศุภมงคล (2547) ที่พัฒนามาจากแบบสอบถามการสนับสนุนทางสังคมของพูนพร ศรีสะอาด (2534) มีข้อกระทงทั้งสิ้น 20 ข้อ ซึ่งแบ่งออกเป็น 4 ด้านด้วยกัน ได้แก่ ด้านอารมณ์ ด้านการประเมิน ด้านข้อมูลข่าวสาร และด้านสิ่งของ โดยกลุ่มนิสิตผู้วิจัยเลือกเฉพาะการได้รับการสนับสนุนทางสังคมด้านอารมณ์ซึ่งเป็น 1 ใน 4 ด้านของแบบสอบถาม มีจำนวนข้อกระทงด้วยกันทั้งหมด 6 ข้อ เหตุที่เลือกมา 1 ด้าน เนื่องจากเนื้อหาของข้อคำถามตรงกับจุดประสงค์ที่กลุ่มนิสิตผู้วิจัยต้องการจะศึกษา

จากนั้นกลุ่มนิสิตผู้วิจัยพบว่า แบบสอบถามการได้รับการสนับสนุนทางสังคมด้านอารมณ์นั้นยังมีบริบทไม่ตรงกับจุดประสงค์ที่กลุ่มนิสิตผู้วิจัยต้องการจะศึกษา ดังนั้นทางกลุ่มนิสิตผู้วิจัยจึงทำการปรับปรุงข้อกระทงโดยการตัดคำที่ไม่เกี่ยวข้องกับบริบทในชีวิตประจำวันของกลุ่มตัวอย่างออกไป เช่น “มีผู้แสดงความสนใจฉัน เมื่อมีปัญหาในการเรียน” กลุ่มนิสิตผู้วิจัยปรับปรุงเป็น “มีผู้แสดงความสนใจฉัน เมื่อมีปัญหา” และเพิ่มสรรพนามบุรุษที่ 1 คือ คำว่า “ฉัน” และสรรพนามบุรุษที่ 2 “ได้แก่ คู่สมรส ลูก หลาน และเพื่อน” เข้าไปในข้อกระทงเพื่อให้มีความชัดเจน และง่ายต่อการเข้าใจมากขึ้น เช่น “มีผู้แสดงความสนใจฉัน เมื่อมีปัญหา” นิสิตผู้วิจัยปรับปรุงเป็น “คู่สมรสแสดงความสนใจฉัน เมื่อมีปัญหา” ซึ่งทางกลุ่มนิสิตผู้วิจัยจะ

ใช้ข้อกระทงทั้ง 6 ข้อ ในการถามการได้รับสนับสนุนทางสังคมจากแต่ละบุคคล โดยเปลี่ยนบุรุษสรรพนามให้ครบทั้ง 4 บุรุษสรรพนาม คือ คู่สมรส ลูก หลาน และเพื่อน ดังนั้นจำนวนข้อกระทงของการได้รับการสนับสนุนทางด้านอารมณ์ในงานวิจัยนี้จึงมีด้วยกันทั้งหมด 24 ข้อ และเป็นข้อกระทงทางบวกทั้งหมด

ในงานวิจัยนี้กลุ่มนิสิตผู้วิจัยกำหนดให้มีระดับการประเมิน 5 ระดับ ตามลักษณะการวัดแบบประมาณค่าของลิเคิร์ต (Likert Scale) กลุ่มตัวอย่างจะต้องประเมินว่าตนได้รับการสนับสนุนทางสังคมตามแต่ละข้อกระทงมากน้อยเพียงใด โดยมีเกณฑ์การให้คะแนน ดังนี้

ไม่ได้รับ เท่ากับ 1 คะแนน

ได้รับน้อย เท่ากับ 2 คะแนน

ได้รับปานกลาง เท่ากับ 3 คะแนน

ได้รับมาก เท่ากับ 4 คะแนน

ได้รับเป็นประจำ เท่ากับ 5 คะแนน

จากนั้นนำไปเสนอให้ผู้ทรงคุณวุฒิ 3 ท่าน เป็นผู้ตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content validity) ได้แก่ (1) อ.ดร. นิปัทม์ พิษณุโยธิน (2) รศ.ดร. อรัญญา ต้อยคำภีร์ และ (3) ผศ.ดร.เรวดี วัฒนทกโกศล พบว่ามีการแก้ไขข้อกระทงในแบบสอบถามการได้รับการสนับสนุนทางสังคม จำนวนทั้งหมด 3 ข้อ ดังนี้

ข้อกระทงเดิม	ข้อกระทงที่แก้ไขแล้ว
1. คู่สมรสของฉันรับฟังฉัน เมื่อฉันมีปัญหา	1. เมื่อฉันมีปัญหา คู่สมรสของฉันรับฟังปัญหา และความรู้สึกไม่สบายใจของฉัน
2. เมื่อมีอุปสรรค ฉันได้รับกำลังใจจากคู่สมรสของฉัน เพื่อต่อสู้กับอุปสรรค	2. เมื่อมีปัญหา หรืออุปสรรคเกิดขึ้น ฉันได้รับกำลังใจจากคู่สมรสของฉัน เพื่อต่อสู้กับอุปสรรค
3. คู่สมรสสนใจฉัน เมื่อฉันมีปัญหา	3. คู่สมรสฉันใส่ใจฉัน เมื่อฉันมีปัญหา

หมายเหตุ: แบบสอบถามการได้รับการสนับสนุนทางสังคมนี้จะใช้ประเมินการได้รับการสนับสนุนจาก (1) ลูก (2) หลาน และ (3) เพื่อน โดยคงความเดิมไว้ และเปลี่ยนเฉพาะแหล่งสนับสนุน กล่าวคือ คู่สมรส แทน ลูก, หลาน และเพื่อน

เมื่อก่อนนิสิตผู้วิจัยได้นำไปศึกษานำร่อง (pilot test) ในกลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้สูงอายุ อายุตั้งแต่ 50 ปีขึ้นไป ในจังหวัดกรุงเทพฯ จำนวน 30 คน ได้ผลรายงานค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาคของแบบสอบถามการได้รับการสนับสนุนทางสังคมทั้งหมด 24 ข้อ เท่ากับ .916 เมื่อแยกแบบสอบถามการได้รับการสนับสนุนทางสังคมออกเป็นแหล่งสนับสนุนอันได้แก่ คู่สมรส ลูก หลาน และเพื่อน ดังนั้นจะเหลือ

ข้อคำถามจำนวน 6 ข้อ ต่อหนึ่งแหล่งสนับสนุน ซึ่งกลุ่มนิสิตผู้วิจัยทำการคำนวณค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's alpha coefficient) ได้ดังต่อไปนี้

(1) ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's alpha coefficient) ของแบบสอบถามการสนับสนุนทางสังคมในคู่สมรส เท่ากับ .984

(2) ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's alpha coefficient) ของแบบสอบถามการสนับสนุนทางสังคมในลูก เท่ากับ .975

(3) ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's alpha coefficient) ของแบบสอบถามการสนับสนุนทางสังคมในหลาน เท่ากับ .973

(4) ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's alpha coefficient) ของแบบสอบถามการสนับสนุนทางสังคมในเพื่อน เท่ากับ .975

ดังนั้นแบบสอบถามการได้รับการสนับสนุนทางสังคม ที่ใช้ในงานวิจัยนี้จะประกอบด้วยข้อกระทงทั้งสิ้น 24 ข้อ ซึ่งมีค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's alpha coefficient) ของแบบสอบถามการสนับสนุนทางสังคมโดยรวม เท่ากับ .939 (คู่สมรส $\alpha = .963$ ลูก $\alpha = .943$ หลาน $\alpha = .952$ เพื่อน $\alpha = .949$; ภาคผนวก ค.)

4. แบบสอบถามความพึงพอใจในชีวิต

แบบสอบถามความพึงพอใจในชีวิตที่ใช้ในการศึกษารั้งนี้ กลุ่มนิสิตผู้วิจัยได้ใช้แบบสอบถามความพึงพอใจในชีวิตดัชนีชีวิตสำหรับผู้สูงวัย (Life Satisfaction Index for The Third Age) ซึ่งพัฒนาโดย Andrew และ Peter (2009) โดยแบบสอบถามดังกล่าวมีจำนวนข้อกระทงทั้งสิ้น 12 ข้อ เป็นข้อกระทงทางบวก จำนวน 9 ข้อ และเป็นข้อกระทงทางลบ จำนวน 3 ข้อ

อนึ่งแบบสอบถามภาษาไทยของ แพรวไพลิน สมณะข้างเผือก (2550) ซึ่งได้นำแบบสอบถามมาจากเยาวลักษณ์ มั่นประชา (2542) ที่ปรับปรุงมาจากแบบสอบถามความพึงพอใจในชีวิตดัชนีบ่งชี้จุด A (life satisfaction index a) ของ Neugarten, Havighurst และ Tobin (1961) เมื่อมาเทียบกับแบบสอบถามความพึงพอใจในชีวิตดัชนีบ่งชี้จุด A (Neugarten et al., 1961) ที่ต้นฉบับเป็นภาษาอังกฤษไม่ได้แปลข้อกระทงจำนวน 5 ข้อ ได้แก่ (1) I would enjoy my life more if it were not so dull. (2) I expect interesting and pleasant things to happen to me in the future. (3) My life is great (4) Everything is just great. (5) I enjoy everything that I do. ทางกลุ่มนิสิตผู้วิจัยจึงแปลเป็นภาษาไทยเพิ่มเติมและได้ให้ผู้เชี่ยวชาญทางภาษาแปลข้อกระทงเหล่านี้กลับเป็นภาษาอังกฤษเพื่อตรวจสอบความตรงทางเนื้อหา

ในงานวิจัยนี้กลุ่มนิสิตผู้วิจัยกำหนดให้มีระดับการประเมิน 5 ระดับ ตามลักษณะการวัดแบบ
ประมาณค่าของลิเคิร์ต (Likert Scale) กลุ่มตัวอย่างจะต้องประเมินว่าตนมีความพึงพอใจในชีวิตตามแต่ละ
ข้อกระทงมากน้อยเพียงใดโดยมีเกณฑ์การให้คะแนน ดังนี้

ข้อกระทงทางบวก

ตรงกับตนเองน้อยที่สุด เท่ากับ 1 คะแนน

ตรงกับตนเองน้อย เท่ากับ 2 คะแนน

ตรงกับตนเองพอควร เท่ากับ 3 คะแนน

ตรงกับตนเองมาก เท่ากับ 4 คะแนน

ตรงกับตนเองมากที่สุด เท่ากับ 5 คะแนน

ดังนั้นกลุ่มตัวอย่างจะได้คะแนนอยู่ระหว่าง 12 - 60 คะแนน ซึ่งคะแนน 12 - 28 คะแนน หมายถึงมี
ความพึงพอใจในชีวิตระดับต่ำ คะแนน 29 - 44 หมายถึงมีความพึงพอใจในชีวิตระดับปานกลาง และ
คะแนน 45 - 60 หมายถึงมีความพึงพอใจในชีวิตระดับสูง

จากนั้นนำไปเสนอให้ผู้ทรงคุณวุฒิ 3 ท่าน เป็นผู้ตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content validity)
ได้แก่ (1) อ.ดร. นิบัติ พิษณุโยธิน (2) รศ.ดร. อรัญญา ต้อยคำภีร์ และ (3) ผศ.ดร.เรวดี วัฒนทกโกศล พบว่า
มีการแก้ไขข้อกระทงในแบบสอบถามความพึงพอใจในชีวิตของผู้สูงวัย จำนวนทั้งหมด 4 ข้อ

ข้อกระทงเดิม	ข้อกระทงที่แก้ไขแล้ว
1. ฉันจะสนุกกับชีวิตมากขึ้นถ้ามันไม่น่าเบื่อไปเสียก่อน	1. ถ้าตอนนี้ชีวิตฉันไม่น่าเบื่อ ฉันจะมีความสุขมากกว่านี้
2. ฉันคาดหวังว่าจะเกิดสิ่งที่น่าสนใจหรือน่ายินดีกับฉันในอนาคต	2. ฉันหวังว่าจะมีสิ่งที่น่าสนใจหรือน่ายินดีเกิดขึ้นกับฉันในอนาคต
3. ชีวิตฉันดี	3. ฉันมีชีวิตที่ดี
4. ทุก ๆ อย่างมันก็ดี	4. ทุก ๆ อย่างในชีวิตมีแต่เรื่องดี ๆ

เมื่อก่อนนิสิตผู้วิจัยได้นำไปศึกษานำร่อง (pilot test) ในกลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้สูงวัย อายุตั้งแต่ 50 ปี
ขึ้นไป ในจังหวัดกรุงเทพฯ จำนวน 30 คน ได้ผลรายงานค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's
alpha coefficient) เท่ากับ .808

เมื่อวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างข้อกระทงรายข้อกับคะแนนรวมข้อกระทงทั้งหมดในแบบสอบถาม (corrected item-total correlation - CITC) พบว่า ข้อกระทงทุกข้อมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างข้อกระทงรายข้อกับคะแนนรวมข้อกระทงทั้งหมดในแบบสอบถามผ่านเกณฑ์การวิเคราะห์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ดังนั้นแบบสอบถามความพึงพอใจในชีวิตที่ใช้ในงานวิจัยนี้จะประกอบด้วยข้อกระทงทั้งสิ้น 12 ข้อ ($\alpha = .795$; ภาคผนวก ง.)

บทที่ 3 ผลการวิจัย

การศึกษาครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างบทบาทของปู่ย่าตายาย การสนับสนุนทางสังคม และ ความพึงพอใจในชีวิตของผู้สูงอายุไทย โดยมีตัวแปรในงานวิจัยดังนี้

ตัวแปรอิสระ ได้แก่ บทบาทของปู่ย่าตายาย และการสนับสนุนทางสังคม รวมถึงข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพ ระดับการศึกษาสูงสุด สถานภาพการทำงาน ความแข็งแรงของสุขภาพร่างกาย และรายได้ต่อเดือน

ตัวแปรตาม ได้แก่ ความพึงพอใจในชีวิตของผู้สูงอายุ

ตอนที่ 1 ลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในงานวิจัยนี้ เป็นผู้สูงอายุทั้งเพศชาย และเพศหญิง อายุ 50 ปีขึ้นไป จำนวนรวมทั้งสิ้น 231 คน กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 158 คน คิดเป็นร้อยละ 68.40 มากกว่าเพศชายซึ่งมีจำนวน 73 คน คิดเป็นร้อยละ 31.60 กลุ่มตัวอย่างมีอายุตั้งแต่ 50 – 89 ปี มีอายุเฉลี่ย 58.62 ปี โดยกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีอายุอยู่ในช่วง 50 – 59 ปี จำนวน 152 คน คิดเป็นร้อยละ 66.00 แบ่งเป็นเขตกรุงเทพมหานคร จำนวน 191 คน และพื้นที่ต่างจังหวัด ได้แก่ นครปฐม จำนวน 20 คน หนองคาย จำนวน 10 คน และนครราชสีมา จำนวน 10 คน โดยรวบรวมแบบสอบถามในรูปแบบเอกสาร จำนวน 139 ชุด และในรูปแบบออนไลน์ จำนวน 92 ชุด (ตามที่ได้รายงานในบทที่ 2)

กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีสถานภาพแต่งงานแล้ว จำนวน 170 คน คิดเป็นร้อยละ 73.60 รองลงมาคือ มีสถานภาพโสด จำนวน 27 คน คิดเป็นร้อยละ 11.70 ซึ่งมีการศึกษาในระดับปริญญาตรี จำนวน 85 คน คิดเป็นร้อยละ 36.80 รองลงมา คือ มีการศึกษาในระดับปริญญาโท จำนวน 41 คน คิดเป็นร้อยละ 17.70 อีกทั้งยังมีสถานภาพการทำงานแบบเต็มเวลา จำนวน 116 คน คิดเป็นร้อยละ 50.20 รองลงมาคือ ไม่ทำงานแล้ว หรือเกษียณ จำนวน 76 คน คิดเป็นร้อยละ 32.90 ระดับรายได้ของกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่อยู่ในช่วงน้อยกว่า 50,000 บาท ต่อเดือน จำนวน 106 คน คิดเป็นร้อยละ 45.60 รองลงมา คือ มีระดับรายได้ในช่วง 50,000 – 100,000 บาท จำนวน 51 คน คิดเป็นร้อยละ 21.90 ซึ่งในข้อคำถามระดับรายได้มีผู้ที่ไม่ตอบจำนวน 64 คน คิดเป็นร้อยละ 27.70 ส่วนแหล่งรายได้ของกลุ่มตัวอย่างนั้นส่วนใหญ่มาจากตนเอง จำนวน 174 คน คิดเป็นร้อยละ 75.30 รองลงมา คือ มีแหล่งรายได้จากลูก จำนวน 33 คน คิดเป็นร้อยละ 14.30 ความยากลำบากในค่าใช้จ่ายของกลุ่มตัวอย่างมีความยากลำบากมากจำนวน 128 คน คิดเป็นร้อยละ 55.40 รองลงมา คือ ความยากลำบากปานกลางในค่าใช้จ่าย จำนวน 79 คน คิดเป็นร้อยละ 34.20

กลุ่มตัวอย่างรายงานว่าตนได้รับการสนับสนุนทางสังคมจากคู่สมรส จำนวน 86 คน คิดเป็นร้อยละ 37.20 รองลงมา คือ ได้รับการสนับสนุนทางสังคมจากลูก จำนวน 67 คน คิดเป็นร้อยละ 29.00 ซึ่งในข้อคำถามการได้รับการสนับสนุนทางสังคมมีผู้ไม่ตอบจำนวน 9 คน คิดเป็นร้อยละ 3.90 (ตารางที่ 1) โดยกลุ่ม

ตัวอย่างสามารถเข้าใจภาษาไทย และตอบคำถามได้อย่างชัดเจน อีกทั้งกลุ่มตัวอย่างทั้งสองกลุ่มส่วนใหญ่ มีการประเมินความแข็งแรงสุขภาพร่างกายของตนเอง โดยเฉลี่ย 8.99 คะแนน จากคะแนนเต็ม 14 คะแนน

ตารางที่ 1

จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามตัวแปรอิสระ

ตัวแปรอิสระ	จำนวน	ร้อยละ
เพศ		
ชาย	73	31.60
หญิง	158	68.40
รวม	231	100.00
อายุ		
50 - 59 ปี	152	66.00
60 - 69 ปี	53	23.00
70 ปีขึ้นไป	26	11.00
รวม	231	100.00
สถานภาพ		
โสด	27	11.70
แต่งงาน	170	73.60
หม้าย	16	6.90
หย่าร้าง	17	7.40
รวม	230	99.60
จำนวนสมาชิกที่อาศัยอยู่ในบ้านเดียวกัน (คน)		
น้อยกว่าหรือเท่ากับ 4	27	11.70
มากกว่า 4	170	73.60
หม้าย	16	6.90
หย่าร้าง	17	7.40
รวม	230	99.60
ระดับการศึกษา		
ไม่มีการศึกษา	1	0.40
ประถมศึกษา	38	16.50
มัธยมศึกษา	29	12.60
ปวช./ปวส.	24	10.40
ปริญญาตรี	85	36.80
ปริญญาโท	41	17.70
ปริญญาเอก	11	4.80
รวม	229	99.10

ตัวแปรอิสระ	จำนวน	ร้อยละ
สถานภาพการทำงาน		
เต็มเวลา	116	50.20
ไม่เต็มเวลา	26	11.30
รับจ้างชั่วคราว	11	4.80
ไม่ทำงาน/เกษียณ	76	32.90
รวม	229	99.10
ระดับรายได้ (ต่อเดือน)		
น้อยกว่า 50,000	106	45.60
50,000 - 100,000	51	21.90
มากกว่า 100,000	10	4.10
รวม	167	72.30
แหล่งรายได้		
พ่อแม่	2	0.90
ลูก	33	14.30
หลาน	0	0.00
พี่น้อง	2	0.90
ตนเอง	174	75.30
อื่นๆ	17	7.40
รวม	228	98.70
ความยากลำบากในค่าใช้จ่าย		
ลำบากมาก	128	55.40
ลำบากปานกลาง	79	34.20
ลำบากเล็กน้อย	21	9.10
ไม่ลำบากเลย	2	0.90
รวม	230	99.60
บุคคลผู้ให้การสนับสนุนทางสังคม		
คู่สมรส	86	37.20
ลูก	67	29.00
หลาน	7	3.00
เพื่อน	30	13.00
อื่นๆ	32	13.90
รวม	222	96.10

ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์การหาค่าสหสัมพันธ์

เมื่อวิเคราะห์ค่าความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร พบว่า ตัวแปรส่วนใหญ่มีความสัมพันธ์กัน โดยมีค่าต่างจากศูนย์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ขนาดความสัมพันธ์อยู่ในช่วงระหว่าง .849 ถึง .173 ($p < .01$) โดยตัวแปรที่กลุ่มนิสิตผู้วิจัยเน้นศึกษา คือ ความสัมพันธ์ระหว่างบทบาทของปู่ตายาย กับความพึงพอใจในชีวิตของผู้สูงวัย และความสัมพันธ์ระหว่างการได้รับการสนับสนุนทางสังคม กับความพึงพอใจในชีวิตในชีวิตของผู้สูงวัย พบว่าคู่ที่มีความสัมพันธ์สูงสุดในตัวแปรที่ศึกษา คือ ตัวแปรการได้รับการสนับสนุนทางสังคมจากลูก กับตัวแปรความพึงพอใจในชีวิตของผู้สูงวัย ในทิศทางบวก ($r = .342, p = .05$) และตัวแปรคู่ที่มีความสำคัญน้อยที่สุดในตัวแปรที่ศึกษา คือ ตัวแปรบทบาทเพื่อน กับตัวแปรความพึงพอใจในชีวิตของผู้สูงวัย ในทิศทางบวก ($r = .206, p = .05$) (ตารางที่ 2)

ตารางที่ 2

ผลการวิเคราะห์ค่าสหสัมพันธ์ของตัวแปรทั้งหมดที่ใช้ในงานวิจัย

	1	2	3	4	5	6	7	8	9
1. บทบาทบรรพบุรุษ	-								
2. บทบาทเพื่อน	0.761**	-							
3. บทบาทผู้เลี้ยงดู	0.733**	0.849**	-						
4. บทบาทผู้แนะนำอบรมสั่งสอน	0.817**	0.848**	0.788**	-					
5. การได้รับการสนับสนุนทางสังคมจากคู่สมรส	0.324**	0.381**	0.280**	0.391**	-				
6. การได้รับการสนับสนุนทางสังคมจากลูก	0.071	0.105	-0.062	0.137	0.281**	-			
7. การได้รับการสนับสนุนทางสังคมจากหลาน	0.493**	0.603**	0.485**	0.555**	0.326**	0.440**	-		
8. การได้รับการสนับสนุนทางสังคมจากเพื่อน	0.310**	0.278**	0.173**	0.376**	0.329**	0.318**	0.341**	-	
9. ความพึงพอใจในชีวิต	0.307**	0.206**	0.106	0.259**	0.266**	0.342**	0.234**	0.300**	-
M	3.566	3.229	2.967	3.599	3.894	3.945	3.162	3.596	3.608
SD	0.788	0.870	0.941	0.926	0.995	0.850	1.053	0.814	0.509

หมายเหตุ * $p < .05$, ** $p < .01$

โดย 1. บทบาทบรรพบุรุษ 2. บทบาทเพื่อน 3. บทบาทผู้เลี้ยงดู 4. บทบาทผู้แนะนำอบรมสั่งสอน 5. การได้รับการสนับสนุนทางสังคมจากคู่สมรส 6. การได้รับการสนับสนุนทางสังคมจากลูก 7. การได้รับการสนับสนุนทางสังคมจากหลาน 8. การได้รับการสนับสนุนทางสังคมจากเพื่อน 9. ความพึงพอใจในชีวิต

ตอนที่ 3 ผลการวิเคราะห์การถดถอยเชิงพหุคูณ

สมมติฐานที่ 1 บทบาททุกด้าน (ได้แก่ บรรพบุรุษ ผู้เลี้ยงดู ผู้แนะนำบรมสั่งสอน และเพื่อน) ของปู่ย่าตายายมีความสัมพันธ์ต่อความพึงพอใจในชีวิตของผู้สูงอายุ

เพื่อทดสอบสมมติฐานที่ 1 ที่กล่าวว่าบทบาททุกด้าน (ได้แก่ บรรพบุรุษ ผู้เลี้ยงดู ผู้แนะนำบรมสั่งสอน และเพื่อน) ของปู่ย่าตายายมีความสัมพันธ์ต่อความพึงพอใจในชีวิตของผู้สูงอายุ กลุ่มนิสิตผู้วิจัยได้วิเคราะห์การถดถอยเชิงพหุคูณระหว่างตัวแปรต้น คือ บทบาทของปู่ย่าตายาย กับตัวแปรตาม คือ ความพึงพอใจในชีวิต พบว่า บทบาทของปู่ย่าตายายสามารถอธิบายความแปรปรวนของคะแนนความพึงพอใจในชีวิตของผู้สูงอายุได้ร้อยละ 14.10 ($R^2 = .141$) และเมื่อปรับค่าความคลาดเคลื่อนจะสามารถอธิบายความแปรปรวนของคะแนนความพึงพอใจในชีวิตของผู้สูงอายุได้ร้อยละ 12.50 ($Adjusted R^2 = .125$)

บทบาทบรรพบุรุษสามารถทำนายความพึงพอใจในชีวิตของผู้สูงอายุได้ ในทิศทางบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 กล่าวคือ การเพิ่มขึ้นของคะแนนบทบาทบรรพบุรุษ 1 หน่วย จะทำให้คะแนนความพึงพอใจในชีวิตของผู้สูงอายุเพิ่มขึ้น .240 หน่วย และบทบาทผู้เลี้ยงดูสามารถทำนายความพึงพอใจในชีวิตของผู้สูงอายุได้ ในทิศทางลบอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 กล่าวคือ การเพิ่มขึ้นของคะแนนบทบาทผู้เลี้ยงดู 1 หน่วย จะทำให้คะแนนความพึงพอใจในชีวิตของผู้สูงอายุลดลง .218 หน่วย ส่วนบทบาทเพื่อน และบทบาทผู้แนะนำบรมสั่งสอน พบว่าไม่สามารถทำนายความพึงพอใจในชีวิตของผู้สูงอายุได้ (ตารางที่ 3.1)

ตารางที่ 3.1

ผลการวิเคราะห์การถดถอยแบบพหุคูณของบทบาทของปู่ย่าตายายที่มีต่อความพึงพอใจในชีวิต

บทบาท	B	SE (B)	β	t	ค่า p
ค่าคงที่	2.835	0.148		19.197	0
บทบาทบรรพบุรุษ	0.240	0.072	0.372	3.348	0.001*
บทบาทเพื่อน	0.071	0.082	0.121	0.864	0.389
บทบาทผู้เลี้ยงดู	-0.218	0.066	-0.403	-3.314	0.001*
บทบาทผู้แนะนำบรมสั่งสอน	0.094	0.074	0.17	1.255	0.211

$R = 0.375$ $R^2 = 0.141$ $Adjusted R^2 = 0.125$
 $S.E = 0.476$

หมายเหตุ: * $p < .05$

สมมติฐานที่ 2 การสนับสนุนทางสังคมทั้ง 4 กลุ่ม (ได้แก่ คู่สมรส ลูก หลาน และเพื่อน) ส่งผลต่อความพึงพอใจในชีวิตของผู้สูงวัย

เพื่อตอบสนองสมมติฐานที่ 2 ที่กล่าวว่า การสนับสนุนทางสังคมทั้ง 4 กลุ่ม (ได้แก่ คู่สมรส ลูก หลาน และเพื่อน) ส่งผลต่อความพึงพอใจในชีวิตของผู้สูงวัย กลุ่มนิสิตผู้วิจัยได้วิเคราะห์การถดถอยเชิงพหุแบบเชิงชั้น (hierarchical regression) ด้วยวิธีการใส่ตัวแปรทีละตัวลงในสมการ (enter method) เรียงลำดับความสำคัญจากมากที่สุดไปอย่างน้อยที่สุด โดยพิจารณาจากการรายงานของปราโมทย์ ประสาทกุล (2557) ในรายงานสถานการณ์ผู้สูงวัยไทย 2556 ที่กล่าวว่าลูกเป็นแหล่งรายได้หลักของผู้สูงวัย และงานวิจัยของรุจิรา โรจน์ปัญญายั่งยืน และศิริวงศ์ ทับสายทอง (2555) ที่พบว่าคู่รักผู้สูงวัยที่มีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน ให้การสนับสนุนซึ่งกันและกัน จะทำให้มีความพึงพอใจในชีวิตมาก และจากการพิจารณาสามารถอนุมานได้ว่าลูก และคู่สมรสเป็นแหล่งให้การสนับสนุนทางสังคมที่สำคัญ และทำให้ผู้สูงวัยมีความพึงพอใจในชีวิต อีกทั้งจากการวิเคราะห์ค่าสหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร (จากตารางที่ 2) ที่พบว่า การได้รับการสนับสนุนจากลูก มีความสัมพันธ์กับความพึงพอใจในชีวิตมากที่สุด และรองลงมา คือ การได้รับการสนับสนุนจากคู่สมรส เพื่อน และหลาน ตามลำดับ ดังนั้นในการวิเคราะห์การถดถอยเชิงพหุแบบเชิงชั้น กลุ่มนิสิตผู้วิจัยจึงใส่ตัวแปรแหล่งให้การสนับสนุนทางสังคมโดยเรียงลำดับเป็น ลูก คู่สมรส เพื่อน และหลาน ตามลำดับ

จากผลการวิเคราะห์การถดถอยเชิงพหุแบบเชิงชั้น เมื่อนำตัวแปรต้น คือ การได้รับการสนับสนุนทางสังคมจากลูก คู่สมรส เพื่อน และหลาน กับตัวแปรตาม คือ ความพึงพอใจในชีวิตของผู้สูงวัย พบว่า

ลำดับที่ 1 การได้รับการสนับสนุนทางสังคมจากลูก สามารถอธิบายความแปรปรวนของคะแนนความพึงพอใจในชีวิตของผู้สูงวัยได้ร้อยละ 7.00 ($R^2 = .070$, $F(1, 156) = 11.820$, $p < .01$) และเมื่อปรับค่าความคลาดเคลื่อนจะสามารถอธิบายความแปรปรวนของคะแนนความพึงพอใจในชีวิตของผู้สูงวัยได้ร้อยละ 6.40 (Adjusted $R^2 = .064$) ซึ่งตัวแปรการได้รับการสนับสนุนทางสังคมจากลูก สามารถทำนายความพึงพอใจในชีวิตของผู้สูงวัยไทยได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 กล่าวคือ การเพิ่มขึ้นของคะแนนการได้รับการสนับสนุนทางสังคมจากลูก 1 หน่วย จะทำให้คะแนนความพึงพอใจในชีวิตของผู้สูงวัยเพิ่มขึ้น .156 หน่วย

ลำดับที่ 2 การได้รับการสนับสนุนทางสังคมจากลูก และคู่สมรส สามารถอธิบายความแปรปรวนของคะแนนความพึงพอใจในชีวิตของผู้สูงวัยร่วมกันได้ร้อยละ 10.40 ($R^2 = .104$, $F(2, 155) = 8.955$, $p < .05$) ซึ่งพบว่า และเมื่อปรับค่าความคลาดเคลื่อนจะสามารถอธิบายความแปรปรวนของคะแนนความพึงพอใจในชีวิตของผู้สูงวัยได้ร้อยละ 9.20 (Adjusted $R^2 = .092$) ซึ่งตัวแปรการได้รับการสนับสนุนทางสังคมจากลูก และคู่สมรส สามารถทำนายความพึงพอใจในชีวิตของผู้สูงวัยไทยได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 กล่าวคือ การเพิ่มขึ้นของคะแนนการได้รับการสนับสนุนทางสังคมจากลูก 1 หน่วย จะทำให้

คะแนนความพึงพอใจในชีวิตของผู้สูงวัยเพิ่มขึ้น .126 หน่วย และการเพิ่มขึ้นของคะแนนการสนับสนุนทางสังคมจากคู่สมรส 1 หน่วย จะทำให้คะแนนความพึงพอใจในชีวิตของผู้สูงวัยเพิ่มขึ้น .094 หน่วย

ลำดับที่ 3 การได้รับการสนับสนุนทางสังคมจากลูก คู่สมรส และเพื่อน สามารถอธิบายความแปรปรวนของคะแนนความพึงพอใจในชีวิตของผู้สูงวัยร่วมกันได้ร้อยละ 11.90 ($R^2 = .119$, $F(3, 154) = 6.911$, $p = .107$) และเมื่อปรับค่าความคลาดเคลื่อนจะสามารถอธิบายความแปรปรวนของคะแนนความพึงพอใจในชีวิตของผู้สูงวัยได้ร้อยละ 10.10 (Adjusted $R^2 = .101$) ซึ่งตัวแปรการได้รับการสนับสนุนทางสังคมจากลูก คู่สมรส และเพื่อน ไม่สามารถทำนายความพึงพอใจในชีวิตของผู้สูงวัยไทยได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แต่การได้รับการสนับสนุนทางสังคมจากลูกยังคงสามารถทำนายความพึงพอใจในชีวิตของผู้สูงวัยไทยได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 กล่าวคือ การเพิ่มขึ้นของคะแนนการสนับสนุนทางสังคมจากลูก 1 หน่วย จะทำให้คะแนนความพึงพอใจในชีวิตของผู้สูงวัยเพิ่มขึ้น .106 หน่วย

ลำดับที่ 4 การได้รับการสนับสนุนทางสังคมจากลูก คู่สมรส เพื่อน และหลาน สามารถอธิบายความแปรปรวนของคะแนนความพึงพอใจในชีวิตของผู้สูงวัยร่วมกันได้ร้อยละ 12.20 ($R^2 = .122$, $F(4, 153) = 5.294$, $p = .018$) และเมื่อปรับค่าความคลาดเคลื่อนจะสามารถอธิบายความแปรปรวนของคะแนนความพึงพอใจในชีวิตของผู้สูงวัยได้ร้อยละ 9.90 (Adjusted $R^2 = .099$) ซึ่งตัวแปรการได้รับการสนับสนุนทางสังคมจากลูก คู่สมรส เพื่อน และหลาน ไม่สามารถทำนายความพึงพอใจในชีวิตของผู้สูงวัยไทยได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (ตารางที่ 3.2)

ตารางที่ 3.2

ผลการวิเคราะห์การถดถอยเชิงพหุแบบเชิงชั้นของการได้รับการสนับสนุนทางสังคมที่มีต่อความพึงพอใจในชีวิต

($n=158$)

การได้รับการสนับสนุนทางสังคม	B	SE (B)	β	T	ค่า P
ลำดับที่ 1					
ค่าคงที่	2.991	0.183		16.333	<0.01
ลูก	0.156	0.046	0.265	3.438	0.001*
$R = 0.265$	$R^2 = 0.070$	$Adjusted R^2 = 0.064$			
$S.E = 0.489$	$\Delta R^2 = 0.070$				
ลำดับที่ 2					
ค่าคงที่	2.746	0.207		13.240	<0.05
ลูก	0.126	0.047	0.214	2.703	0.008*
คู่สมรส	0.094	0.039	0.189	2.394	0.018*
$R = 0.322$	$R^2 = 0.104$	$Adjusted R^2 = 0.092$			
$S.E = 0.482$	$\Delta R^2 = 0.033$				
ลำดับที่ 3					
ค่าคงที่	2.585	0.229		11.292	<0.01
ลูก	0.106	0.048	0.179	2.201	0.029*
คู่สมรส	0.075	0.041	0.151	1.837	0.068
เพื่อน	0.088	0.054	0.136	1.623	0.107
$R = 0.344$	$R^2 = 0.119$	$Adjusted R^2 = 0.101$			
$S.E = 0.479$	$\Delta R^2 = 0.015$				
ลำดับที่ 4					
ค่าคงที่	2.591	0.229		11.293	<0.01
ลูก	0.091	0.052	0.155	1.748	0.082
คู่สมรส	0.070	0.042	0.140	1.679	0.095
เพื่อน	0.081	0.055	0.126	1.478	0.141
หลาน	0.030	0.043	0.064	0.714	0.477
$R = 0.349$	$R^2 = 0.122$	$Adjusted R^2 = 0.099$			
$S.E = 0.480$	$\Delta R^2 = 0.003$				

บทที่ 4

อภิปรายผลงานวิจัย

จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากงานวิจัยเรื่อง “ความสัมพันธ์ระหว่างบทบาทของปู่ตายาย การสนับสนุนทางสังคม และ ความพึงพอใจในชีวิตของผู้สูงวัยไทย” สามารถอภิปรายผลงานวิจัยได้ดังนี้

สมมติฐานที่ 1 บทบาททุกด้าน (ได้แก่ บรรพบุรุษ ผู้เลี้ยงดู ผู้แนะนำอบรมสั่งสอน และ เพื่อน) ของปู่ตายายมีความสัมพันธ์ต่อความพึงพอใจในชีวิตของผู้สูงวัย

ผลงานวิจัยครั้งนี้สนับสนุนสมมติฐานที่ 1 บางส่วน กล่าวคือ เมื่อทำการวิเคราะห์การถดถอยแบบพหุคูณ พบว่า บทบาทบรรพบุรุษสามารถทำนายความพึงพอใจในชีวิตของผู้สูงวัยได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ในทิศทางบวก กล่าวคือ เมื่อปู่ตายายแสดงบทบาทบรรพบุรุษเพิ่มขึ้น จะส่งผลให้ปู่ตายายมีความพึงพอใจในชีวิตสูงขึ้น เนื่องจากการที่ปู่ตายายได้เล่าถึงอดีตของตนเกี่ยวกับประสบการณ์ที่ผ่านมา เปรียบเสมือนการที่ท่านได้สอนแง่คิดให้กับหลาน อีกทั้งการพูดคุยกับหลานยังทำให้ปู่ตายายมีความสนิทสนม และผูกพันกับหลานมากยิ่งขึ้น (Kornhaber, 1996) ในทางกลับกัน พบว่าบทบาทผู้เลี้ยงดูสามารถทำนายความพึงพอใจในชีวิตของผู้สูงวัยได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ในทิศทางลบ กล่าวคือ เมื่อปู่ตายายแสดงบทบาทผู้เลี้ยงดูลดลง จะส่งผลให้ปู่ตายายมีความพึงพอใจในชีวิตสูงขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Lou (2011) ที่กล่าวว่าเมื่อย่าและยายแสดงบทบาทผู้เลี้ยงดูลดลงจะทำให้ย่าและยายมีความพึงพอใจในชีวิตสูงขึ้น อีกทั้งกลุ่มตัวอย่างในงานวิจัยนี้เป็นปู่ตายายที่ไม่ได้มีส่วนร่วมในการเลี้ยงดูหลานมากนัก และมีคะแนนความพึงพอใจในชีวิตของผู้สูงวัยโดยเฉลี่ยอยู่ในเกณฑ์ดี (ความพึงพอใจในชีวิตของผู้สูงวัยเฉลี่ย 3.60 คะแนน จากคะแนนเต็ม 5 คะแนน) นอกจากนี้จากการทบทวนงานวิจัยจำนวนหนึ่ง ได้กล่าวถึง ผู้สูงวัยที่มีหลานอายุน้อย (ตามกลุ่มตัวอย่างของกลุ่มนิสิตผู้วิจัย) ผู้สูงวัยจะต้องเปลี่ยนแปลงบทบาทของตนเองจากบทบาทพ่อแม่ เป็นบทบาทของปู่ตายาย จึงต้องมีการปรับตัวในระดับหนึ่ง ส่งผลให้ความพึงพอใจในชีวิตของผู้สูงวัยลดลง (ปฐมพร ธรรมวัช, 2557; จันทนา สุนทรอดิศัย, 2555; กรมอณามัย กระทรวงสาธารณะสุข, ม.ป.ป.) และจากการวิเคราะห์การถดถอยแบบพหุคูณ พบว่าปู่ตายายที่แสดงบทบาทเพื่อนไม่สามารถทำนายความพึงพอใจในชีวิตของผู้สูงวัยได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ สังคมไทยนั้นให้ความสำคัญกับเรื่องของความแตกต่างทางอายุค่อนข้างมาก กล่าวคือ ผู้ที่มีอายุน้อยกว่าจะต้องเคารพ และให้เกียรติผู้ที่อาวุโสมากกว่าตน ด้วยเหตุนี้จึงทำให้ทั้งปู่ตายาย และหลาน ไม่สามารถแสดงบทบาทความเป็นเพื่อนซึ่งกันและกันได้ (นรินทร์ โอฟารกิจ อนันต์, 2556) นอกจากนี้ยังพบว่าปู่ตายายที่แสดงบทบาทผู้แนะนำอบรมสั่งสอนไม่สามารถทำนายความพึงพอใจในชีวิตของผู้สูงวัยได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เช่นกัน อาจเป็นเพราะกลุ่มตัวอย่างในงานวิจัยนี้เป็นปู่ตายายที่มีหลานอายุน้อย และบางรายไม่ได้อาศัยอยู่ร่วมกันกับหลานของตนอย่างใกล้ชิด จึงทำให้ปู่ตายายไม่ได้แสดงบทบาทผู้แนะนำอบรมสั่งสอนมากนัก

สมมติฐานที่ 2 การสนับสนุนทางสังคมทั้ง 4 กลุ่ม (ได้แก่ คู่สมรส ลูก หลาน และเพื่อน) ส่งผลต่อความพึงพอใจในชีวิตของผู้สูงวัย

ผลงานวิจัยครั้งนี้สนับสนุนสมมติฐานที่ 2 บางส่วน กล่าวคือ เมื่อทำการวิเคราะห์การถดถอยเชิงพหุแบบเชิงชั้น (hierarchical regression) ด้วยวิธีการใส่ตัวแปรทีละตัวลงในสมการ (enter method) โดยเรียงลำดับจากค่าสหสัมพันธ์มากที่สุดไปยังค่าสหสัมพันธ์น้อยที่สุด (ตารางที่ 3.2) ดังนี้ ลูก คู่สมรส เพื่อน และหลาน พบว่ามีเพียงการได้รับการสนับสนุนทางสังคมจากลูก และคู่สมรสเท่านั้นที่สามารถทำนายความพึงพอใจในชีวิตของผู้สูงวัยได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ในทิศทางบวก กล่าวคือ เมื่อผู้สูงวัยได้รับการสนับสนุนทางสังคมจากลูก และคู่สมรส จะทำให้ผู้สูงวัยมีความพึงพอใจในชีวิตสูงขึ้น ซึ่งผลเป็นไปตามการรายงานของปราโมทย์ ประสาทกุล (2557) ที่กล่าวว่า ลูกยังคงเป็นแหล่งรายได้หลักของผู้สูงวัยไทย ซึ่งในส่วนนี้นับว่าเป็นการสนับสนุนทางสังคมจากลูกในทางหนึ่ง และผลยังเป็นไปตามงานวิจัยของรุจิรา โรจนปัญญายั่งยืน และศิริวงศ์ ทับสายทอง (2555) ที่พบว่าคู่รักผู้สูงวัยที่มีความสัมพันธ์ที่ดี เข้าอกเข้าใจ ปรับตัวเข้าหากัน ช่วยเหลือ และสนับสนุนซึ่งกันและกัน จะมีความพึงพอใจในชีวิตมากกว่าคู่รักผู้สูงวัยที่ไม่มีการสนับสนุนทางสังคมซึ่งกันและกัน อีกทั้งยังสามารถอธิบายได้ด้วยทฤษฎีของ Maslow ที่กล่าวว่าธรรมชาติพื้นฐานของมนุษย์ ไม่ว่าจะอายุเท่าไร หรือมาจากสังคมวัฒนธรรมไหน ก็ล้วนต้องการความรักและการสนับสนุนจากบุคคลรอบข้าง และในขณะที่เดียวกันก็ต้องการให้การสนับสนุนแก่ผู้ที่สัมพันธ์ด้วย

แต่เมื่อนำการได้รับการสนับสนุนทางสังคมจากหลาน และเพื่อนเข้ามาวิเคราะห์ร่วมด้วย ทำให้พบว่า ไม่สามารถทำนายความพึงพอใจในชีวิตของผู้สูงวัยได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 กล่าวคือ ผลการวิจัย ยังไม่สามารถสรุปได้อย่างชัดเจนว่าการได้รับการสนับสนุนทางสังคมจากเพื่อนและหลานนั้น จะทำให้ผู้สูงวัยมีความพึงพอใจในชีวิต ทั้งนี้อาจเป็นเพราะกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นกลุ่มตัวอย่างที่มีสถานภาพสมรสอยู่ ดังนั้นเพื่อนอาจจะยังไม่ใช่ผู้ให้การสนับสนุนหลักของผู้สูงวัยกลุ่มนี้ รวมไปถึงถึงกลุ่มตัวอย่างในงานวิจัยนี้เป็นผู้สูงวัยที่มีหลานอายุน้อย หลานจึงยังไม่สามารถให้การสนับสนุนแก่ผู้สูงวัยได้ หรืออาจมีการให้การสนับสนุนแก่ผู้สูงวัยอยู่บ้าง แต่ไม่ได้เป็นผู้ให้การสนับสนุนหลัก

ดังนั้นจึงสรุปได้ว่าลูกเป็นแหล่งการให้การสนับสนุนทางสังคมที่สำคัญที่สุด รองลงมา คือ คู่สมรสนั่นเอง

จากผลการอภิปรายข้างต้น เนื่องจากงานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงสำรวจ (exploratory study) ดังนั้นผลการวิจัยที่ได้ อาจสามารถอธิบายได้เพียงกลุ่มตัวอย่างที่กลุ่มนิสิตผู้วิจัยได้ศึกษา จึงไม่เป็นตัวแทนของกลุ่มประชากรผู้สูงอายุในไทยได้ทั้งหมด ทั้งนี้ทางกลุ่มนิสิตผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่าผลการวิจัยนี้จะสามารถสร้างประโยชน์ให้สังคมได้ รวมไปถึงเป็นจุดเริ่มต้นในการค้นคว้างานวิจัยในภายภาคหน้าต่อไป

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเพื่อเป็นแนวทางในการศึกษางานวิจัยค้นคว้า

1.1 ควรเก็บแบบสอบถามจากกลุ่มตัวอย่างของงานวิจัยในรูปแบบเดียวกัน เพราะการเก็บหลายรูปแบบอาจทำให้ผลของงานวิจัยคลาดเคลื่อนได้

1.2 เนื่องจากอายุของหลานที่น้อยเกินไป และอายุของผู้สูงวัยที่น้อยเกินไป (อายุเฉลี่ย 58.62) อาจทำให้ปู่ย่าตายายไม่ได้แสดงบทบาทปู่ย่าตายายเท่าที่ควร รวมไปถึงไม่ได้รับการสนับสนุนจากหลานของตนมากนัก ดังนั้นควรกำหนดช่วงอายุของหลานให้ชัดเจน และกำหนดช่วงอายุของผู้สูงวัยให้สูงขึ้น (มากกว่า 50 ปีขึ้นไป) เพื่อลดข้อจำกัดที่เกิดขึ้นจากงานวิจัยนี้

1.3 ในการเก็บข้อมูลควรกำหนดให้ปู่ย่าตายาย เป็นปู่ย่าตายายที่มีหลานสายตรงเท่านั้น เพื่อให้ข้อมูลมีประสิทธิภาพมากขึ้น และปู่ย่าตายายสามารถประเมินการแสดงบทบาทของตนได้เหมาะสมที่สุด

1.4 ผู้ที่จะทำงานวิจัยในหัวข้อนี้ ควรขยายกลุ่มตัวอย่างและวางแผนเก็บข้อมูลให้มีจำนวนกลุ่มตัวอย่างที่เหมาะสมต่อการเป็นกลุ่มตัวแทนของประชากรไทย

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการนำไปประยุกต์ใช้

2.1 จากผลงานวิจัยนี้จะเห็นได้ว่า บทบาทบรรพบุรุษ และบทบาทผู้เลี้ยงดู ส่งผลต่อความพึงพอใจในชีวิตของผู้สูงวัย กล่าวคือ เมื่อผู้สูงวัยแสดงบทบาทบรรพบุรุษเพิ่มขึ้น จะส่งผลให้ ผู้สูงวัยมีความพึงพอใจในชีวิตในชีวิตสูงขึ้น แต่ถ้าหากผู้สูงวัยแสดงบทบาทผู้เลี้ยงดูเพิ่มขึ้น จะส่งผลให้ผู้สูงวัยมีความพึงพอใจในชีวิตลดลง ดังนั้นเราควรสนับสนุนให้ผู้สูงวัยได้แสดงบทบาทบรรพบุรุษให้เพิ่มมากขึ้น เช่น ครอบครัวใดที่มีผู้สูงวัยควรสนับสนุนให้ผู้สูงวัยได้เล่าถึงเรื่องราวชีวิตในอดีต ประสบการณ์ที่ท่านเคยผ่านมา หรือให้ความรู้ สอนทักษะในสิ่งที่ท่านถนัดให้กับลูกหลาน และคนในครอบครัว รวมไปถึงมีการรณรงค์ให้คนในครอบครัว หรือชุมชนที่มีผู้สูงวัย จัดกิจกรรมให้กับผู้สูงวัยได้ทำร่วมกับผู้อื่น พุดคุย และแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับคนรอบข้างนั่นเอง ในทางกลับกันก็ควรให้ผู้สูงวัยแสดงบทบาทผู้เลี้ยงดูลดลง เพราะในความเป็นจริงแล้ว หน้าที่หลักในการเลี้ยงดูหลานนั้นเป็นหน้าที่ของพ่อและแม่ ทั้งในเรื่องของการดูแลความเป็นอยู่ในชีวิตประจำวันของลูก การดูแลค่าใช้จ่ายต่าง ๆ หรือแม้กระทั่งการสอนการบ้านให้กับลูก ดังนั้นพ่อแม่ควรจัดสรรเวลาในการเลี้ยงดูลูกของตนให้ดี เพื่อป้องกันไม่ให้หน้าที่นี้กลายเป็นหน้าที่ของผู้สูงวัย

2.2 ในภาพรวมของการได้รับการสนับสนุนทางสังคมจากทุกแหล่ง (คู่สมรส ลูก หลาน และเพื่อน) สามารถส่งผลต่อความพึงพอใจในชีวิตของผู้สูงวัยได้ แต่ผู้ให้การสนับสนุนทางสังคมที่ทำให้ผู้สูงวัยมีความพึงพอใจในชีวิตมากที่สุด คือ ลูก และคู่สมรส ดังนั้นสมาชิกในครอบครัวผู้เป็นลูก และคนรัก ควรใส่ใจ ดูแล และคอยรับฟังผู้สูงวัยอยู่เป็นประจำ เพื่อให้ผู้สูงวัยไม่รู้สึกโดดเดี่ยว ทั้งนี้การให้การสนับสนุนทางสังคมแก่ผู้สูงวัยยังเป็นการต่ออายุเพิ่มความพึงพอใจในชีวิตให้แก่ผู้สูงวัยอีกด้วย

2.3 ผลงานวิจัยนี้สามารถนำเสนอไปยังหน่วยงานภาครัฐเพื่อทำการรณรงค์ให้ครอบครัวทราบถึงการสนับสนุนทางสังคมจากแหล่งใดที่ทำให้ผู้สูงวัยมีความพึงพอใจในชีวิต รวมไปถึงหากครอบครัวใดจำเป็นต้องให้ผู้สูงวัยเป็นผู้ดูแลหลานอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ หน่วยงานภาครัฐอาจจะช่วยเหลือผู้สูงวัยโดยการสร้างนโยบายสำรองเพิ่มเติม เช่น การสร้างกองทุนผู้สูงวัยในการเลี้ยงดูหลานของตน เป็นต้น

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

- กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข. (ม.ป.ป.). *บทบาทผู้สูงอายุต่อสังคม ครอบครัว ชุมชน*. ค้นเมื่อ 3 เมษายน 2559, จาก <http://hp.anamai.moph.go.th/soongwai/statics/about/soongwai/topic006.php>
- จันทนา สุนทรอดิษฐ์. (2555). *ผลของการจัดกิจกรรมการศึกษาอนุกระบบโรงเรียนตามแนวคิดนีโอฮิวแมนนิสที่มีต่อความพึงพอใจในชีวิตของผู้สูงอายุในศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุ*. วารสารอิเล็กทรอนิกส์ทางการศึกษา.7(1), 1991 - 2002.
- ชญาดา พงษ์พิทักษ์. (2556). *ความสัมพันธ์ระหว่างการมองโลกในแง่ดีกับความสุขเชิงอัตวิสัย: บทบาทการส่งผ่านของการสนับสนุนทางสังคม*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาจิตวิทยาประยุกต์ คณะจิตวิทยา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพมหานคร.
- ทัศนีย์ เกริกกุลธร. (2536). *การศึกษาการสนับสนุนทางสังคมและการปรับตัวของผู้สูงอายุในเขตเทศบาลเมืองสระบุรี*. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรบัณฑิต สาขาพยาบาลศาสตร์ คณะพยาบาลมหาวิทยาลัยมหิดล, กรุงเทพมหานคร.
- นรินทร์ โอฟารกิจอนันต์. (2556). *ระบบอาวุโส*. ค้นเมื่อ 3 เมษายน 2559, จาก <http://www.coziplace.com/archives/40765>
- นันท์นิจ ศุภมมงคล. (2547). *ความวิตกกังวล การสนับสนุนทางสังคม และ กลวิธีการเผชิญปัญหาของนิสิตนักศึกษา*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาจิตวิทยาการปรึกษา คณะจิตวิทยา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพมหานคร.
- บัณฑิต เคียงธนสมบัติ. (2547). *การสนับสนุนทางสังคม การมีกิจกรรมกับความพึงพอใจในชีวิตของผู้สูงอายุ*. วิทยานิพนธ์ศึกษามหาบัณฑิต สาขาจิตวิทยาพัฒนาการ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, กรุงเทพมหานคร
- ปัทมา ว่าพัฒนางศ์, และปราโมทย์ ประสาทกุล. (2549). *ประชากรไทยในอนาคต*. ค้นเมื่อ 12 พฤศจิกายน 2558, จาก <http://www.ipsr.mahidol.ac.th/IPSR/AnnualConference/Conferencell/Article/Article02.htm>
- ปฐมพร ธรรมวัช. (2557). *ความสัมพันธ์ของการเตรียมตัวก่อนเข้าสู่วัยสูงอายุและความพึงพอใจในชีวิตของผู้สูงอายุในเทศบาลนครนครศรีธรรมราชจังหวัดนครศรีธรรมราช*. วารสารวิชาการศรีปทุม ชลบุรี. 10(4), 88–94.
- ปราโมทย์ ประสาทกุล. (บรรณาธิการ). (2557). *สถานการณ์ผู้สูงอายุไทย พ.ศ. ๒๕๕๖*. กรุงเทพมหานคร: สถาบันวิจัยประชากรและสังคมมหาวิทยาลัยมหิดล มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย.

- พรทิพย์ มาลาธรรม, จิราพร คงเอี่ยม, และประคอง อินทรสมบัติ. (2552). ความสัมพันธ์ระหว่างแรงสนับสนุนจากครอบครัวและแรงสนับสนุนจากเพื่อนกับความพึงพอใจในชีวิตของผู้สูงอายุในชนบท. *รวมาริบัติพยาบาลสาร*, 15(1), 431-448.
- พวงทอง ไกรวิบูลย์. (2557). ผู้สูงอายุ. ค้นเมื่อ 3 ธันวาคม 2558, จาก <http://haamor.com/th/ผู้สูงอายุ>
- พูนพร สรีระอาด. (2534). การศึกษาเปรียบเทียบการสนับสนุนทางสังคมที่มีผลต่อความวิตกกังวลของนักศึกษาพยาบาลชั้นปีที่ 1 และ ชั้นปีที่ 4 ของวิทยาลัยพยาบาลสภราชวิทยาลัย ประสงค์ อุบลราชธานี. *วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์*, ปทุมธานี.
- แพรวไพลิน สมณะข้างเผือก. (2550). ผลของกลุ่มการศึกษาเชิงจิตวิทยาต่อความพึงพอใจในชีวิตของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย. *โครงการทางจิตวิทยาวิทยาศาสตร์บัณฑิต สาขาจิตวิทยา คณะจิตวิทยา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพมหานคร.*
- เยาวลักษณ์ มั่นประชา. (2542). ผลของกลุ่มจิตสัมพันธ์ต่อความพึงพอใจในชีวิตของนักเรียนปกติและนักเรียนที่มีความพิการ. *วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาจิตวิทยาการปรึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพมหานคร.*
- ยุพาพรรณ ไชยศิริ. (2539). ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยบางประการกับความพึงพอใจในชีวิตของผู้สูงอายุในเขตอำเภอกระนวน จังหวัดขอนแก่น. *วิทยานิพนธ์ปริญญาพยาบาลศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ขอนแก่น.*
- รุจิรา โรจน์ปัญญายั่งยืน และศิริรงค์ ทับสายทอง. (2555). ความสัมพันธ์ระหว่างการมีคุณภาพทางอารมณ์ การมองโลกในแง่ดี การสื่อสารกับคู่สมรสกับความพึงพอใจในชีวิตสมรสตามการรับรู้ของภรรยาวัยผู้ใหญ่ตอนกลาง. *วารสารสมาคมส่งเสริมการวิจัย*, 3(1), 81-92.
- คันสนีย์ นาคะสุวรรณ. (2552). การเปรียบเทียบความพึงพอใจในความเป็นชายและความพึงพอใจในชีวิตระหว่างกลุ่มชายรักเพศเดียวกันที่รับรู้ว่าเป็นชายและมีลักษณะความเป็นชายสูง กับกลุ่มชายรักต่างเพศที่มีลักษณะความเป็นชายสูง. *วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาจิตวิทยาพัฒนาการ คณะจิตวิทยา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพมหานคร.*
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2555). *มองภาพครัวเรือนไทยในรอบ 10 ปี*. ค้นเมื่อ 12 พฤศจิกายน 2558, จาก http://service.nso.go.th/nso/nsopublish/citizen/news/news_59.jsp
- สำมะโนประชากรและเคหะ. (2553). *ครัวเรือนไทย*. ค้นเมื่อ 12 พฤศจิกายน 2558, จาก <http://popcensus.nso.go.th/topic.php?cid=11>
- สุทธิพงศ์ บุญผดุง. (2555). ปัจจัยที่มีผลต่อความพึงพอใจในการใช้ชีวิตของผู้สูงอายุในเขตกรุงเทพมหานคร. *มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา, กรุงเทพมหานคร.*

หทัยรัตน์ ชัยยุทธภูมิ. (2548). *ความสัมพันธ์ระหว่างปู่ย่าตายายและหลานตามการรับรู้ของปู่ย่าตายายในเขตกรุงเทพมหานคร*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาจิตวิทยาพัฒนาการ คณะจิตวิทยา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพมหานคร.

อัษฎาเชษฐ ชัยลือรัตน์. (2549). *ความสัมพันธ์ระหว่างการเตรียมตัวก่อนเข้าสู่วัยสูงอายุ การได้รับการสนับสนุนทางสังคม และความพึงพอใจในชีวิตของผู้สูงอายุ*. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยรามคำแหง, กรุงเทพมหานคร.

ภาษาอังกฤษ

American Association of Retired Person (AARP) (2002). *The grandparents study 2002*.

American Association of Retired Person. Retrieved

April 15, 2003, from <http://research.aarp.org/>

Antonucci, T. C., Ajrouch, K. J., & Birditt, K. S. (2013). The Convoy Model: Explaining Social Relations from a Multidisciplinary Perspective. *The Gerontologist*, 54(1), 82–92.

Barrett, A. J. & Murk, P. J. (2009). *Life Satisfaction Index for the Third Age – Short Form (LSITA-SF): An improved and briefer measure of successful aging*. Presented at the Midwest Research-to-Practice Conference in Adult, Continuing, Community and Extension Education, Northeastern Illinois University, Chicago, IL, October 21-23.

Cobb, S. (1976). Social Support as a Moderator of Life Stress. *Psychosomatic Medicine*, 38, 300-314.

Diener, E., Emmons, R. A., Larsen, r. J., & Griffin, S. (1985). The Satisfaction with Life Scale. *Journal of Personality Assessment*, 49(1), 71-75.

Erikson, E. H. (1982). *The life cycle completed: A review*. New York: Norton.

Kotre, J. N. (1984). *Outliving the self: How we live on in future generation*. New York: Norton.

Kornhaber, A. (1996). *Contemporary grandparenting*. London: Sage.

Lou, V. W. Q. (2009). Life satisfaction of older adults in Hong Kong: the role of social support from grandchildren. *Journal of Ethnic & Cultural Diversity in Social Work*, 95, 377-391.

Lou, V. W. Q. (2011). Life satisfaction of Chinese grandmothers: the impact of grandparenting role changes. *Journal of Ethnic & Cultural Diversity in Social Work*, 20(3), 185-202.

Lou, V. W. Q. & Chi, I. (2012). Grandparenting roles and functions. In K. K. Mehta & L. L. Thang (Eds), *Experiencing grandparenthood: an Asian perspective* (pp. 47-59).

London: Springer.

- Maslow, A. H. (1970). *Motivation and personality*. New York: Harper & Row.
- Neugarten, B. L., Havighurst, R. J. & Tobin, S. S (1961). The measurement of life satisfaction. *Journal of Gerontology*, 16, 134-143.
- Neugarten, B. L., & Weinstein, K. K. (1964). The changing American grandparent. *Journal of Marriage and the Family*, 26, 199-204.
- Saris, W. E., Veehoven, R., Scherpenzeel, A. C. & Bunting, B. (1996). A comparative study of satisfaction with life in Europe. *Eotvos University Press*, 11-48.
- Tabachnick, B., & Fidell, L. (2001). *Using multivariate statistics* (4th ed.). Boston, MA: Allyn and Bacon.
- Thiele, D., & Whelan, T. (2006). The nature and dimensions of the grandparent role. *Marriage & Family Review*, 40(1), 93-108.
- Van, R. N., Verschueren K., & Marcoen A. (1995). The meaning of grandparents as viewed by adolescent grandchildren: an empirical study in Belgium [Abstract]. *International of Journal of Aging & Human Development*, 41(4), 311.

ภาคผนวก ก
แบบสอบถามข้อมูลทั่วไป

แบบสอบถามข้อมูลส่วนบุคคลของปู่ย่าตายาย

- อายุ : ปี เพศ : หญิง ชาย
- สถานภาพ : โสด แต่งงาน หม้าย หย่าร้าง
- มีบุตร จำนวน คน ไม่มีบุตร
- มีหลาน จำนวน คน ไม่มีหลาน
- สมาชิกที่อาศัยอยู่ในบ้านเดียวกัน : จำนวน คน ได้แก่ (โปรดระบุ)
- พ่อ/แม่ จำนวน คน สามี/ภรรยา จำนวน คน
- ลูก/ลูกเขย/ลูกสะใภ้ จำนวน คน พี่น้อง จำนวน คน
- หลาน จำนวน คน อื่นๆ จำนวน คน
- ระดับการศึกษาสูงสุด : ประถมศึกษา มัธยมศึกษา ปวช./ปวส.
- ปริญญาตรี ปริญญาโท ปริญญาเอก
- อื่นๆ.....
- สถานภาพการทำงาน : ทำงานประจำแบบเต็มเวลา
- ทำงานประจำแบบไม่เต็มเวลา (พาร์ทไทม์)
- รับจ้างชั่วคราว (เมื่อมีคนว่าจ้าง)
- ไม่ทำงาน/เกษียณ

ความแข็งแรงของสุขภาพร่างกาย (self-rated health scale)

1. หากให้คุณประเมินสุขภาพของคุณในปัจจุบัน คุณคิดว่าสุขภาพของคุณเป็นอย่างไร ?
- ดีมาก ดี ปานกลาง แย่
2. สุขภาพของคุณในตอนนี้อยู่เมื่อเทียบกับ 3 ปีที่แล้วเป็นอย่างไร?
- ดีกว่า เหมือนเดิม ไม่ดีมากนัก
3. คุณคิดว่าปัญหาทางสุขภาพของคุณขัดขวางการใช้ชีวิตประจำวันของคุณหรือไม่?
- ไม่เลย เล็กน้อย ปานกลาง มาก
4. เมื่อเปรียบเทียบสุขภาพของคนในวัยเดียวกันกับคุณแล้ว คุณคิดว่าสุขภาพของคุณ.....คนอื่น
- ดีกว่า พอ ๆ กันกับ แย่กว่า
- คุณมีรายได้หรือไม่ มี ไม่มี

(หากมี) รายได้ต่อเดือน จำนวน บาท

แหล่งรายได้ของคุณในแต่ละเดือนมาจาก

- พ่อ/แม่ ลูก หลาน พี่น้อง ตนเอง อื่นๆ.....

คุณมีความยากลำบากในการจัดการค่าใช้จ่ายในแต่ละเดือนอย่างไร?

- ลำบากอย่างมาก ลำบากในระดับหนึ่ง ลำบากเล็กน้อย ไม่ลำบากเลย

ภาคผนวก ข
แบบสอบถามบทบาทของน้าตายาย

แบบสอบถามบทบาทของปู่ตายาย

บทบาทพฤติกรรม	1 ไม่เคย	2 แทบ จะไม่	3 ปาน กลาง	4 ค่อนข้าง บ่อย	5 เป็น ประจำ
1. ฉันให้คำอวยพรแก่หลานในโอกาสพิเศษ เช่น วันคล้ายวันเกิด	1	2	3	4	5
2. ฉันพาหลานไปทำกิจกรรมในวันหยุด เช่น วิ่งเล่นในสวนสาธารณะ	1	2	3	4	5
3. ฉันให้คำแนะนำแก่หลานในการคบเพื่อน การเข้าสังคม	1	2	3	4	5
4. ฉันชมเชยหรือให้รางวัลแก่หลานเมื่อหลานประพฤติดี	1	2	3	4	5
5. ฉันอบรมคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่ดีให้แก่หลาน	1	2	3	4	5
6. ฉันดูแลเมื่อหลานมีอาการเจ็บไข้ได้ป่วย	1	2	3	4	5
7. ฉันให้กำลังใจเมื่อหลานประสบปัญหา	1	2	3	4	5
8. ฉันมีส่วนช่วยเหลือค่าใช้จ่ายในชีวิตประจำวันของหลาน เช่น อุปกรณ์เล่าเรียน เป็นต้น	1	2	3	4	5
9. ฉันให้เวลาหลานในการพูดคุยเรื่องราวในชีวิตประจำวัน	1	2	3	4	5
10. ฉันกระทำตนเป็นแบบอย่างที่ดี ควรค่าแก่การเคารพนับถือ	1	2	3	4	5
11. ฉันแนะนำคตินิยม แนวทางในการดำเนินชีวิตให้แก่หลาน	1	2	3	4	5
12. ฉันเป็นที่พึ่งยามครอบครัวประสบปัญหา	1	2	3	4	5
13. ฉันตักเตือนหรือตำหนิเมื่อหลานมีพฤติกรรมไม่เหมาะสม	1	2	3	4	5
14. ฉันเป็นหัวหน้าครอบครัว ตัดสินใจเรื่องส่วนใหญ่ในครอบครัว	1	2	3	4	5
15. ฉันช่วยจัดเตรียมเสื้อผ้าเครื่องแต่งกายในชีวิตประจำวันของหลาน	1	2	3	4	5
16. ฉันถ่ายทอดความรู้ที่ฉันเชี่ยวชาญให้แก่หลาน เช่น การทำอาหาร	1	2	3	4	5
17. ฉันรับฟังปัญหาเมื่อหลานเกิดความรู้สึกคับข้องใจ	1	2	3	4	5
18. ฉันสอนการบ้านหรืองานที่หลานได้รับมอบหมายจากโรงเรียน	1	2	3	4	5
19. ฉันกอดหรือปลอบโยนเมื่อหลานร้องไห้หรือเสียใจ	1	2	3	4	5
20. ฉันเล่าเรื่องราวในอดีตของครอบครัวหรือชุมชนให้หลานรับรู้	1	2	3	4	5
21. ฉันเอาใจหลานด้วยการซื้อของให้หลานเป็นจำนวนมาก	1	2	3	4	5
22. ฉันเป็นคนให้ความบันเทิงหรือเล่นสนุกไปกับหลาน	1	2	3	4	5

ภาคผนวก ค
แบบสอบถามการสนับสนุนทางสังคม

แบบสอบถามการสนับสนุนทางสังคม

1. การได้รับการสนับสนุนทางสังคมในส่วนของ **คู่สมรส** (หากไม่มี คู่สมรส ให้ข้ามส่วนนี้ไป)

ให้ค่าคะแนนจาก 1 = ไม่ได้รับ ถึง 5 = ได้รับเป็นประจำ

การได้รับการสนับสนุนทางสังคม	1 ไม่ได้ รับ	2 ได้รับ น้อย	3 ได้รับ ปาน กลาง	4 ได้รับ มาก	5 ได้รับ เป็น ประจำ
1. ฉันได้ความรักและความห่วงใยจาก คู่สมรส	1	2	3	4	5
2. เมื่อฉันมีปัญหา คู่สมรส ของฉันรับฟังปัญหา และความรู้สึก ไม่สบายใจของฉัน	1	2	3	4	5
3. เมื่อมีปัญหา หรืออุปสรรคเกิดขึ้น ฉันได้รับกำลังใจจาก คู่สมรส ของฉัน เพื่อต่อสู้กับอุปสรรค	1	2	3	4	5
4. เมื่อฉันประสบความสำเร็จ ฉันได้รับการแสดงความยินดี จาก คู่สมรส ของฉัน	1	2	3	4	5
5. คู่สมรส ของฉันรับฟังความคิดเห็นของฉันเสมอ	1	2	3	4	5
6. คู่สมรส ใส่ใจฉัน เมื่อฉันมีปัญหา	1	2	3	4	5

2. การได้รับการสนับสนุนทางสังคมในส่วนของ **ลูก** (หากไม่มี **ลูก** ให้ข้ามส่วนนี้ไป)

ให้ค่าคะแนนจาก 1 = ไม่ได้รับ ถึง 5 = ได้รับเป็นประจำ

การได้รับการสนับสนุนทางสังคม	1 ไม่ได้รับ	2 ได้รับ น้อย	3 ได้รับ ปาน กลาง	4 ได้รับ มาก	5 ได้รับ เป็น ประจำ
1. ฉันได้ความรักและความห่วงใยจาก ลูก	1	2	3	4	5
2. เมื่อฉันมีปัญหา ลูก ของฉันรับฟังปัญหา และความรู้สึก ไม่สบายใจของฉัน	1	2	3	4	5
3. เมื่อมีปัญหา หรืออุปสรรคเกิดขึ้น ฉันได้รับกำลังใจจาก ลูก ของฉัน เพื่อต่อสู้กับอุปสรรค	1	2	3	4	5
4. เมื่อฉันประสบความสำเร็จ ฉันได้รับการแสดงความ ยินดีจาก ลูก ของฉัน	1	2	3	4	5
5. ลูก ของฉันรับฟังความคิดเห็นของฉันเสมอ	1	2	3	4	5
6. ลูก ใส่ใจฉัน เมื่อฉันมีปัญหา	1	2	3	4	5

3. การได้รับการสนับสนุนทางสังคมในส่วนของ **หลาน** (หากไม่มี หลาน ให้ข้ามส่วนนี้ไป)

ให้ค่าคะแนนจาก 1 = ไม่ได้รับ ถึง 5 = ได้รับเป็นประจำ

การได้รับการสนับสนุนทางสังคม	1 ไม่ได้ รับ	2 ได้รับ น้อย	3 ได้รับ ปาน กลาง	4 ได้รับ มาก	5 ได้รับ เป็น ประจำ
1. ฉันได้ความรักและความห่วงใยจาก หลาน	1	2	3	4	5
2. เมื่อฉันมีปัญหา หลาน ของฉันรับฟังปัญหา และความรู้สึก ไม่สบายใจของฉัน	1	2	3	4	5
3. เมื่อมีปัญหา หรืออุปสรรคเกิดขึ้น ฉันได้รับกำลังใจจาก หลาน ของฉัน เพื่อต่อสู้กับอุปสรรค	1	2	3	4	5
4. เมื่อฉันประสบความสำเร็จ ฉันได้รับการแสดงความยินดี จาก หลาน ของฉัน	1	2	3	4	5
5. หลาน ของฉันรับฟังความคิดเห็นของฉันเสมอ	1	2	3	4	5
6. หลาน ใส่ใจฉัน เมื่อฉันมีปัญหา	1	2	3	4	5

4. การได้รับการสนับสนุนทางสังคมในส่วนของ **เพื่อน** (หากไม่มี เพื่อน ให้ข้ามส่วนนี้ไป)

ให้ค่าคะแนนจาก 1 = ไม่ได้รับ ถึง 5 = ได้รับเป็นประจำ

การได้รับการสนับสนุนทางสังคม	1 ไม่ได้ รับ	2 ได้รับ น้อย	3 ได้รับ ปาน กลาง	4 ได้รับ มาก	5 ได้รับ เป็น ประจำ
1. ฉันได้ความรักและความห่วงใยจาก เพื่อน	1	2	3	4	5
2. เมื่อฉันมีปัญหา เพื่อน ของฉันรับฟังปัญหา และความรู้สึก ไม่สบายใจของฉัน	1	2	3	4	5
3. เมื่อมีปัญหา หรืออุปสรรคเกิดขึ้น ฉันได้รับความกำลังใจจาก เพื่อน ของฉัน เพื่อต่อสู้กับอุปสรรค	1	2	3	4	5
4. เมื่อฉันประสบความสำเร็จ ฉันได้รับการแสดงความยินดี จาก เพื่อน ของฉัน	1	2	3	4	5
5. เพื่อน ของฉันรับฟังความคิดเห็นของฉันเสมอ	1	2	3	4	5
6. เพื่อน ใส่ใจฉัน เมื่อฉันมีปัญหา	1	2	3	4	5

คุณคิดว่าคุณได้รับการสนับสนุนทางสังคมจากบุคคลใดมากที่สุด

คู่สมรส ลูก หลาน เพื่อน อื่น ๆ โปรดระบุ

ภาคผนวก ง
แบบสอบถามความพึงพอใจในชีวิต

คำถาม	1 ไม่เห็น ด้วยอย่าง ยิ่ง	2 ไม่เห็น ด้วย	3 เห็นด้วย และไม่เห็น ด้วยพอ ๆ กัน	4 เห็นด้วย	5 เห็นด้วย อย่างยิ่ง
1. เมื่อฉันอายุมากขึ้น สิ่งต่าง ๆ ดูเหมือนจะ ดีกว่าที่ฉันคิดไว้	1	2	3	4	5
2. เวลานี้เป็นช่วงเวลาที่มึนงงที่สุดใน ชีวิตของฉัน	1	2	3	4	5
3. ฉันรู้สึกมีความสุขเหมือนสมัยเมื่อฉันเป็น เด็ก	1	2	3	4	5
4. ถ้าตอนนี้ชีวิตฉันไม่น่าเบื่อ ฉันจะมี ความสุขมากกว่านี้	1	2	3	4	5
5. ชีวิตของฉันควรจะมีความสุขมากกว่านี้	1	2	3	4	5
6. สิ่งต่าง ๆ ส่วนใหญ่ที่ฉันทำล้วนน่าเบื่อและ ซ้ำซาก	1	2	3	4	5
7. ฉันหวังว่าจะมีสิ่งที่น่าสนใจหรือน่ายินดี เกิดขึ้นกับฉันในอนาคต	1	2	3	4	5
8. สิ่งต่าง ๆ ที่ฉันทำน่าสนใจเหมือนอย่างเคย	1	2	3	4	5
9. ฉันมีชีวิตที่ดี	1	2	3	4	5
10. ทุก ๆ อย่างในชีวิตมีแต่เรื่องดี ๆ	1	2	3	4	5
11. เมื่อฉันสำรวจชีวิตที่ผ่านมา ฉันรู้สึก ค่อนข้างพอใจ	1	2	3	4	5
12. ฉันพอใจในทุกสิ่งที่ฉันทำ	1	2	3	4	5

ภาคผนวก จ

ตารางแสดงค่าสัมประสิทธิ์ความสัมพันธ์ระหว่างคะแนนรวมทุกข้อกระทงกับแต่ละข้อกระทง (CITC)

Item-Total Statistics		
	Corrected Item-Total Correlation	Cronbach's Alpha if Item Deleted
แบบสอบถามบทบาทของปู่ย่าตายาย		
1. ฉันให้คำอวยพรแก่หลานในโอกาสพิเศษ เช่น วันคล้ายวันเกิด	.616	.950
2. ฉันพาหลานไปทำกิจกรรมในวันหยุด เช่น วิ่งเล่นในสวนสาธารณะ	.708	.949
3. ฉันให้คำแนะนำแก่หลานในการคบเพื่อน การเข้าสังคม	.767	.949
4. ฉันชมเชยหรือให้รางวัลแก่หลานเมื่อหลานประพฤติดี	.565	.950
5. ฉันอบรมคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่ดีให้แก่หลาน	.718	.949
6. ฉันดูแลเมื่อหลานมีอาการเจ็บไข้ได้ป่วย	.489	.950
7. ฉันให้กำลังใจเมื่อหลานประสบปัญหา	.644	.949
8. ฉันมีส่วนช่วยเหลือค่าใช้จ่ายในชีวิตประจำวันของหลาน เช่น อุปกรณ์เล่าเรียน เป็นต้น	.627	.950
9. ฉันให้เวลาหลานในการพูดคุยเรื่องราวในชีวิตประจำวัน	.738	.949
10. ฉันกระทำตนเป็นแบบอย่างที่ดี ควรค่าแก่การเคารพนับถือ	.523	.950
11. ฉันแนะนำคตินิยม แนวทางในการดำเนินชีวิตให้แก่หลาน	.667	.949
12. ฉันเป็นที่พึ่งยามครอบครัวประสบปัญหา	.354	.951
13. ฉันตักเตือนหรือตำหนิเมื่อหลานมีพฤติกรรมไม่เหมาะสม	.362	.951
14. ฉันเป็นหัวหน้าครอบครัว ตัดสินใจเรื่องส่วนใหญ่ในครอบครัว	.521	.950
15. ฉันช่วยจัดเตรียมเสื้อผ้าเครื่องแต่งกายในชีวิตประจำวันของหลาน	.704	.949
16. ฉันถ่ายทอดความรู้ที่ฉันเชี่ยวชาญให้แก่หลาน เช่น การทำอาหาร	.421	.951
17. ฉันรับฟังปัญหาเมื่อหลานเกิดความรู้สึกคับข้องใจ	.629	.949
18. ฉันสอนการบ้านหรืองานที่หลานได้รับมอบหมายจากโรงเรียน	.577	.950
19. ฉันกอดหรือปลอบโยนเมื่อหลานร้องไห้หรือเสียใจ	.612	.950
20. ฉันเล่าเรื่องราวในอดีตของครอบครัวหรือชุมชนให้หลานรับรู้	.576	.950
แบบสอบถามการสนับสนุนทางสังคมจากหลาน		
1. ฉันได้ความรักและความห่วงใยจากหลาน	.687	.949
2. เมื่อฉันมีปัญหา หลานของฉันรับฟังปัญหา และความรู้สึก ไม่สบายใจของฉัน	.652	.949
3. เมื่อมีปัญหา หรืออุปสรรคเกิดขึ้น ฉันได้รับกำลังใจจาก หลานของฉัน เพื่อต่อสู้กับอุปสรรค	.659	.949

Item-Total Statistics		
	Corrected Item-Total Correlation	Cronbach's Alpha if Item Deleted
4. เมื่อฉันประสบความสำเร็จ ฉันได้รับการแสดงความยินดีจาก หลาน ของฉัน	.686	.949
5. หลาน ของฉันรับฟังความคิดเห็นของฉันเสมอ	.692	.949
6. หลาน ใส่ใจฉัน เมื่อฉันมีปัญหา	.683	.949
แบบสอบถามการสนับสนุนทางสังคมจาก คู่สมรส		
1. ฉันได้ความรักและความห่วงใยจาก คู่สมรส	.522	.950
2. เมื่อฉันมีปัญหา คู่สมรส ของฉันรับฟังปัญหา และความรู้สึก ไม่สบายใจของฉัน	.477	.950
3. เมื่อมีปัญหา หรืออุปสรรคเกิดขึ้น ฉันได้รับกำลังใจจาก คู่สมรส ของฉัน เพื่อต่อสู้กับอุปสรรค	.562	.950
4. เมื่อฉันประสบความสำเร็จ ฉันได้รับการแสดงความยินดีจาก คู่สมรส ของ ฉัน	.585	.950
5. คู่สมรส ของฉันรับฟังความคิดเห็นของฉันเสมอ	.575	.950
6. คู่สมรส ใส่ใจฉัน เมื่อฉันมีปัญหา	.519	.950
แบบสอบถามการสนับสนุนทางสังคมจาก ลูก		
1. ฉันได้ความรักและความห่วงใยจาก ลูก	.342	.951
2. เมื่อฉันมีปัญหา ลูก ของฉันรับฟังปัญหา และความรู้สึก ไม่สบายใจของฉัน	.370	.951
3. เมื่อมีปัญหา หรืออุปสรรคเกิดขึ้น ฉันได้รับกำลังใจจาก ลูก ของฉัน เพื่อต่อสู้กับอุปสรรค	.352	.951
4. เมื่อฉันประสบความสำเร็จ ฉันได้รับการแสดงความยินดีจาก ลูก ของฉัน	.392	.951
5. ลูก ของฉันรับฟังความคิดเห็นของฉันเสมอ	.401	.951
6. ลูก ใส่ใจฉัน เมื่อฉันมีปัญหา	.401	.951
แบบสอบถามการสนับสนุนทางสังคมจาก เพื่อน		
1. ฉันได้ความรักและความห่วงใยจาก เพื่อน	.377	.951
2. เมื่อฉันมีปัญหา เพื่อน ของฉันรับฟังปัญหา และความรู้สึก ไม่สบายใจของฉัน	.479	.950
3. เมื่อมีปัญหา หรืออุปสรรคเกิดขึ้น ฉันได้รับกำลังใจจาก เพื่อน ของฉัน เพื่อต่อสู้กับอุปสรรค	.511	.950

Item-Total Statistics		
	Corrected Item-Total Correlation	Cronbach's Alpha if Item Deleted
4. เมื่อฉันประสบความสำเร็จ ฉันได้รับการแสดงความยินดีจากเพื่อนของฉัน	.518	.950
5. เพื่อนของฉันรับฟังความคิดเห็นของฉันเสมอ	.459	.950
6. เพื่อนใส่ใจฉัน เมื่อฉันมีปัญหา	.482	.950
แบบสอบถามความพึงพอใจในชีวิต		
1. เมื่อฉันอายุมากขึ้น สิ่งต่าง ๆ ดูเหมือนจะดีกว่าที่ฉันคิดไว้	.425	.950
2. เวลานี้เป็นช่วงเวลาที่มืดมนที่สุดในชีวิตของฉัน	.211	.951
3. ฉันรู้สึกมีความสุขเหมือนสมัยเมื่อฉันเป็นเด็ก	.215	.951
4. ถ้าตอนนี้ชีวิตฉันไม่น่าเบื่อ ฉันจะมีความสุขมากกว่านี้	.092	.952
5. ชีวิตของฉันควรจะมีสุขมากกว่านี้	.086	.952
6. สิ่งต่าง ๆ ส่วนใหญ่ที่ฉันทำล้วนน่าเบื่อและซ้ำซาก	.127	.952
7. ฉันหวังว่าจะมีสิ่งที่น่าสนใจหรือน่ายินดีเกิดขึ้นกับฉันในอนาคต	-.020	.952
8. สิ่งต่าง ๆ ที่ฉันทำน่าสนใจเหมือนอย่างเคย	.446	.950
9. ฉันมีชีวิตที่ดี	.473	.950
10. ทุก ๆ อย่างในชีวิตมีแต่เรื่องดี ๆ	.344	.951
11. เมื่อฉันสำรวจชีวิตที่ผ่านมา ฉันรู้สึกค่อนข้างพอใจ	.392	.951
12. ฉันพอใจในทุกสิ่งที่ฉันทำ	.458	.950

ประวัติผู้เขียนโครงการทางจิตวิทยา

นางสาวขวัญจิรา วงศ์ศิริภักดี เกิดวันที่ 25 พฤศจิกายน พ.ศ. 2535 จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาจากโรงเรียนปทุมเทพวิทยาคาร เมื่อปี พ.ศ. 2553 และเข้าศึกษาต่อในระดับปริญญาวิทยาศาสตรบัณฑิตคณะจิตวิทยา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

นางสาวเพ็ญพิชชา เกตุชัยโกศล เกิดวันที่ 15 กรกฎาคม พ.ศ. 2536 จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาจากโรงเรียนสตรีวิทยา เมื่อปี พ.ศ. 2554 และเข้าศึกษาต่อในระดับปริญญาวิทยาศาสตรบัณฑิตคณะจิตวิทยา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

นางสาวสกาวรรณ บรรณกุลพิพัฒน์ เกิดวันที่ 14 กรกฎาคม พ.ศ. 2536 จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาจากโรงเรียนสายปัญญาในพระบรมราชินูปถัมภ์ เมื่อปี พ.ศ. 2554 และเข้าศึกษาต่อในระดับปริญญาวิทยาศาสตรบัณฑิตคณะจิตวิทยา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย